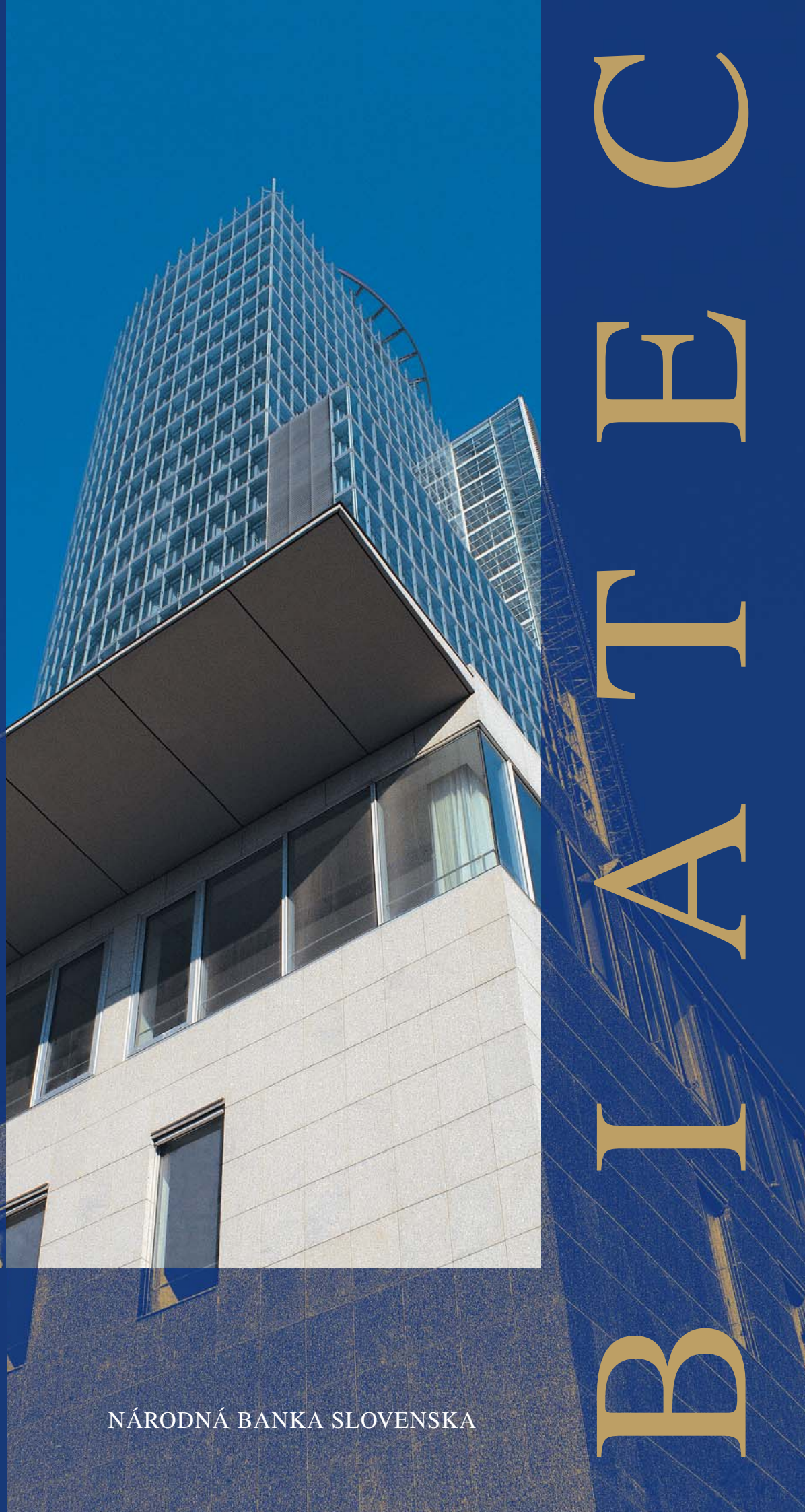

9

November 2011
Ročník 19

ODBORNÝ
BANKOVÝ
ČASOPIS

C E A T I B

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Guvernér NBS prednášal študentom Žilinskej univerzity

Guvernér Národnej banky Slovenska Jozef Makúch vystúpil koncom októbra s prednáškou na pôde Žilinskej univerzity a otvoril výstavu s názvom Euro naša mena v žilinskej Krajskej knižnici.

Foto: Ivan Jurko

Guvernér NBS počas prednášky v aule Žilinskej univerzity.

Guvernér NBS Jozef Makúch sa v Žiline stretol s poslucháčmi Fakulty prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov Žilinskej univerzity. Vo svojom vystúpení vysvetľoval úlohy, postavenie a vzájomnú spoluprácu Európskej centrálnej banky a Národnej banky Slovenska a priblížil spôsob zastúpenia Slovenska a jeho záujmov v medzinárodných ekonomických štruktúrach.

Po prednáške nasledovala v preplnenej aule živá diskusia, v ktorej študenti i pedagógovia kladli guvernérovi otázky týkajúce sa tak odbornej problematiky, ako aj súčasnej ekonomickej situácie na Slovensku a v Európe.

(Pokračovanie na 3. str. obálky)

Guvernér NBS poskytol rozhovor aj redaktormu študentského časopisu.

O prednášku guvernéra NBS bol veľký záujem.

Guvernér NBS otvoril výstavu Euro naša mena v žilinskej Krajskej knižnici

(Pokračovanie z 2. str. obálky)

Guvernér NBS otvoril výstavu Euro naša mena v Krajskej knižnici v Žiline spolu s riaditeľkou tejto inštitúcie Katarínou Šušoliakovou.

Po stretnutí so študentmi guvernér NBS otvoril výstavu Euro naša mena v Krajskej knižnici v Žiline, kde sa za prítomnosti zástupcov regionálnych médií stretol so zástupcami mesta, regiónu, bankových inštitúcií v meste, ako aj s bežnými občanmi.

Archív NBS pri tejto príležitosti predstavil na improvizovanej výstave rôzne historické banko-

vé dokumenty, originály cenných papierov, listín, stanov a knihy so zápisnicami bánk a peňažných ústavov z 19. a zo začiatku 20. storočia týkajúce sa žilinského regiónu. Výstavené exponáty sa stretli taktiež so živým záujmom verejnosti.

Ing. Ivan Jurko

Aj o prezentáciu cenných dokumentov z archívu NBS prejavili návštevníci knižnice záujem.

Miestni novinári využili príležitosť na niekoľko otázok.

BIATEC

Odborný bankový časopis
November 2011

Vydavateľ:

Národná banka Slovenska

Redakčná rada:

doc. Ing. Jozef Makúch, PhD. (predseda)
Ing. Viliam Ostrožlík, MBA (podpredseda)
Mgr. Júlia Čillíková
Ing. Juraj Jánošík
Ing. Renáta Konečná
PhDr. Jana Kováčová
Mgr. Martin Šuster, PhD.

Redakcia:

Ing. Alica Polónyiová
tel.: 02/5787 2153
alica.polonyiova@nbs.sk
PhDr. Dagmar Krištofičová
tel.: 02/5787 2150
dagmar.kristoficova@nbs.sk

Adresa redakcie:

NBS, redakcia BIATEC
Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava
fax: 02/5787 1128
Objednávky na inzerciu prijíma redakcia:
tel.: 02/5787 2150, e-mail: biatec@nbs.sk

Počet vydaní: 10-krát do roka

Cena výtlačku pre predplatiteľov: 2 €

Ročný predplatný: 20 €

Poštovné hradí predplatiteľ.

Objednávky na predplatné v SR

a do zahraničia, reklamácie, distribúcia:

VERSUS, a. s., Expedičné stredisko,
Príbinova 21, 819 46 Bratislava
tel.: 02/5728 0368, fax: 02/5728 0148
e-mail: expedicia@versusprint.sk

Termín odovzdania rukopisov: 9. 11. 2011

Dátum vydania: 21. 11. 2011

Evidenčné číslo: EV 2817/08

ISSN 1335 – 0900

Grafický návrh: Bedrich Schreiber

Typo & lito: AEPRESS, s.r.o.

Tlač: DOLIS, s.r.o.

Časopis je dostupný v elektronickej
forme na internetovej stránke
Národnej banky Slovenska:

<http://www.nbs.sk>

Od roku 2011 obsahujú články abstrakt
v anglickom jazyku a niektoré materiály sú
publikované v inom ako slovenskom jazyku.

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek
reprodukcie tohto časopisu alebo jeho časti
a iné publikovanie vrátane jeho elektronickej
formy nie sú povolené bez predchádzajúceho
písomného súhlasu vydavateľa.

Anketa časopisu BIATEC

Vážení čitatelia,

radi by sme Vás požiadali o účasť na krátkej online ankete, ktorej
cieľom je získať podklady na ďalšie skvalitnenie obsahu časopi-
su, aby čo najviac zodpovedal Vaším potrebám a odborným zá-
ujmom. Anketu nájdete na stránke Národnej banky Slovenska
<http://www.nbs.sk/sk/anketa>.

Redakcia

DOHLAD NAD FINANČNÝM TRHOM

Aktuálny vývoj a riziká v slovenskom finančnom sektore 2
(Pavol Jurča a Ľuboš Šesták)

Systém hodnotenia primeranosti vnútorného kapitálu
a slovenský bankový sektor 10
(Mgr. Ing. Peter Hintoš)

Aktuálne otázky systému ochrany vkladov 14
(JUDr. Mariana Buznová)

Výzvy novej regulácie po zavedení pravidiel Bazilej III 17
(Jana Tašková)

Nové prvky v cezhraničnej spolupráci dohľadov
nad bankami a výzvy pre európske dohľady 24
(Mgr. Slavka Eley, M.B.A.)

Diskontné sadzby a faktory ovplyvňujúce ich vývoj 28
(Ján Klacso)

INFORMÁCIE

Ponuka podujatí Inštitútu bankového vzdelávania NBS, n. o.,
na december 2011 27

RECENZIA

Ľudomír Šlahor, Natália Žvachová: Kapitálová primeranosť
bánk a poisťovní 32
(doc. Ing. Viera Sysáková, CSc.)

Aktuálny vývoj a riziká v slovenskom finančnom sektore

Pavol Jurča a Ľuboš Šesták¹
Národná banka Slovenska

Recently, doubts have occurred concerning the further developments with regard to the global financial stability and its possible adverse impact on individual countries within the euro area, including Slovakia. The deepening sovereign debt crisis, as well as the signs of economic slowdown in the major economies of the world constitutes the biggest risk. The article deals with the analysis of the developments in the Slovak financial sector and of the risks to which individual financial institutions may be exposed. A special attention is paid to a more detailed description of the situation during the past several months, in particular in the context of the above-mentioned risks resulting from the current global trends.

¹ Článok vychádza z viacerých analýz, ktoré pripravili zamestnanci oddelenia analýzy z pohľadu obozretnosti na makroúrovni NBS a ktoré NBS pravidelne zverejňuje na svojej stránke.

1 MAKROEKONOMICKÝ VÝVOJ A VÝVOJ NA GLOBÁLNYCH FINANČNÝCH TRHOCH Z POHĽADU FINANČNEJ STABILITY

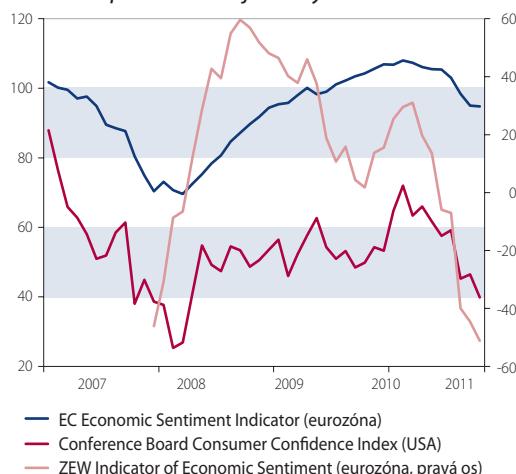
Zmeny v domácom a zahraničnom ekonomickom raste a vývoj na finančných trhoch majú pomerne výrazný dopad na finančný sektor na Slovensku. Zatiaľ čo vývoj vo finančnom sektore v roku 2010 bolo možné hodnotiť pomerne priaznivo, v priebehu roka 2011 sa situácia zhoršila vo viacerých oblastiach. Podstatný bol nárast neistoty na finančných trhoch, spôsobený najmä obavami o zdravie európskych bánk a krízou štátov v eurozóne, ako aj obavami o pokles globálneho ekonomického rastu.

V USA sa spomalenie prejavilo už v prvom štvrtroku 2011. Hoci sa výkonnosť v treťom štvrtroku mierne zlepšila, v súčasnosti najväčšie obavy vyvoláva otázka udržateľnosti spotreby domácností, negatívne ovplyvňovanej poklesom disponibilných príjmov. Okrem toho v porovnaní s neutrálnym vplyvom vládnych výdavkov v mesiacoch júl až september možno v strednodobom horizonte

očakávať negatívny dopad rozpočtovej politiky, keďže aj Spojené štáty s najväčšou pravdepodobnosťou čaká obdobie konsolidácie verejných financií. Spomalenie zaznamenala aj eurozóna, hoci až v druhom štvrtroku 2011. Z pohľadu Slovenska bolo podstatné najmä spomalenie ekonomického rastu v Nemecku. Uvedené negatívne trendy sa vzájomne ovplyvňovali a tak sa situácia v týchto oblastiach výrazne zhoršovala. Predpovede rastu HDP boli na základe nových prichádzajúcich informácií opakovane zrevidované smerom nadol. Príčiny tohto vývoja treba v čoraz väčšej miere hľadať na strane dlhovej krízy, ktorá pôsobí destabilizujúco na finančné trhy a viacerými kanálmi nepriaznivo vplýva aj na makroekonomickú situáciu.

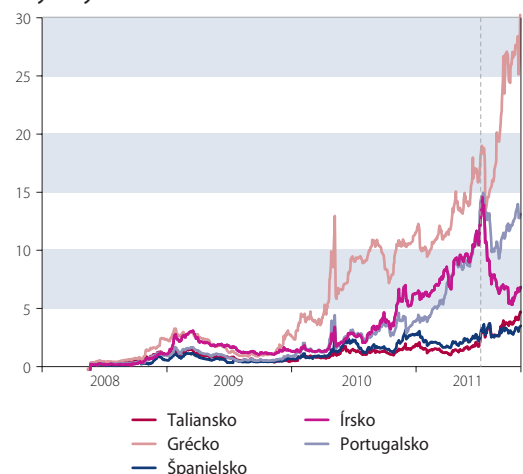
Asi v najkomplikovanejšej pozícii z ekonomického hľadiska sa nachádza sama eurozóna, ktorá je zdrojom a teda aj epicentrom krízy štátnych dlhopisov. Hoci údaje o raste hrubého domáceho produktu za tretí štvrtrok ešte neboli publikované, predpokladá sa, že ekonomika eurozóny

Graf 1 Vybrané indikátory ekonomického sentimentu a spotrebiteľskej dôvery

Zdroj: Bloomberg.

Graf 2 Spready 10-ročných štátnych dlhopisov so zvýšeným rizikom

Zdroj: Bloomberg.

Poznámka: Spready sú v percentuálnych bodoch.

by sa v tomto období mohla nachádzať zhruba okolo úrovne nulového rastu. Nedarí sa znížiť ani nezamestnanosť v regióne. Nebyť Nemecka, ktoré kompenzovalo pokles počtu zamestnaných v mnohých iných krajinách, obraz o nezamestnanosti v eurozóne by vyzeral ešte horšie. Tento vývoj vyústil do poklesu dôvery na produkčnej aj na dopytovej strane hospodárstva. Napriek spomaľujúcej sa dynamike hospodárstva vzrástla medziročná inflácia v eurozóne v septembri pomerne neočakávane o pol percentuálneho bodu na 3,0% a v októbri si toto tempo udržala. ECB však predpokladá, že v priebehu budúceho roka sa rast cien na pozadí oslabeného makroekonomického vývoja spomalí.

Dlhová kríza v eurozóne spôsobila, že vývoj na finančných trhoch bol od začiatku druhého polroka 2011 poznačený výraznými turbulenciami. Na začiatku augusta došlo k prudkému nárastu nervozity účastníkov trhu, čo bolo sprevádzané prepadom cien akcií prevyšujúcim 10%. Hoci pokles akciových indexov v druhej polovici augusta a septembri nepokračoval, volatilita zostala vysoká. Očakávaný samit hlavných predstaviteľov EÚ na konci októbra venovaný záchranej stratégii pre eurozónu priniesol dohodu, ktorá obsahovala tri navzájom súvisiace piliere:

- uplatnenie zrážky vo výške 50% na grécke štátne dlhopisy vo vlastníctve súkromných investorov,
- posilnenie kapitálovej a likvidnej pozície bánk,
- znásobenie finančnej kapacity Európskeho fondu finančnej stability – EFSF (tzv. dočasného eurovalu) pomocou pákového efektu.

Po bezprostrednej pozitívnej reakcii trhu sa však opäť začal vracat negatívny sentiment odzrkadľujúci sklamanie investorov po detailnejšom zhodnotení navrhovaných opatrení.

V súčasnosti najväčšie riziko pre finančnú stabilitu eurozóne predstavuje riziko štátov. Voči tomuto riziku sú najviac vystavené krajiny, ktoré čelia pochybnostiam týkajúcim sa udržateľnosti ich

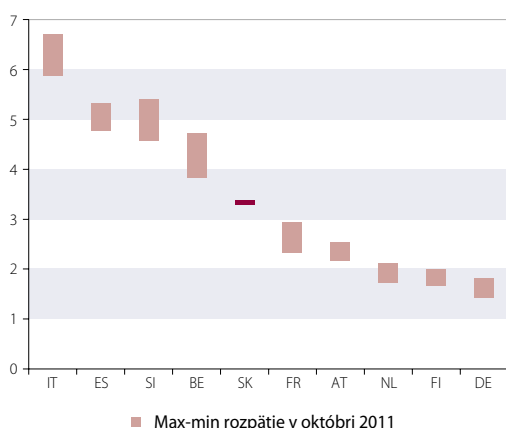
fiškálnej politiky a makroekonomického vývoja a ktoré sú zároveň kombinované s rizikom výrazných strát v bankovom sektore. Toto riziko počas uplynulých mesiacov výrazne vzrástlo, a to najmä z dvoch dôvodov.

Prvým dôvodom je skutočnosť, že nárast neistoty na trhoch a s tým súvisiacej rizikovej averzie účastníkov trhu spôsobil prehĺbenie negatívnej spätnej väzby medzi zadlžením štátov, ekonomickým vývojom a situáciou v ich bankovom sektore. Banky, ktoré majú výraznejšie objemy expozícií voči rizikovejším štátom, sú vystavené podstatne horšiemu prístupu k zdrojom, čo bolo dôvodom opätovného zavedenia mimoriadnych podporových opatrení ECB. Emisia bankových dlhopisov sa počas letných mesiacov takmer úplne zastavila. To zvyšuje negatívny tlak na ziskovosť bánk, ktorý spôsobuje nedôveru v bankový sektor, čo ďalej prehĺbuje riziko jednotlivých štátov. Negatívne správy o vývoji týkajúce sa makroekonomického vývoja navyše tiež zvyrazňujú obavy o udržateľnosť súčasnej výšky zadlženia viacerých štátov, vrátane niektorých veľkých ekonomík eurozóny. Jedným z hlavných faktorov je predovšetkým riziko politickej nestability, pričom obavy sa v takom prípade týkajú najmä dôveryhodnosti stanovených fiškálnych cieľov.

Druhým dôvodom nárastu rizika je zvýšenie prepojenosti fiškálneho vývoja jednotlivých štátov navzájom, minimálne podľa vnímania účastníkov trhu. Tá ešte viac prehĺbuje systémový prvok dopadu dlhovej krízy v eurozóne. Takýto vývoj môže viesť k nárastu nákladov na refinancovanie niektorých veľkých štátov eurozóny, vyvolanému zvýšením kreditných spreadov. To však môže v konečnom dôsledku znamenať potrebu ďalšieho navýšenia príspevkov do EFSF, čo môže ešte viac sponchybníť dosiahnuteľnosť plánov fiškálnej konsolidácie.

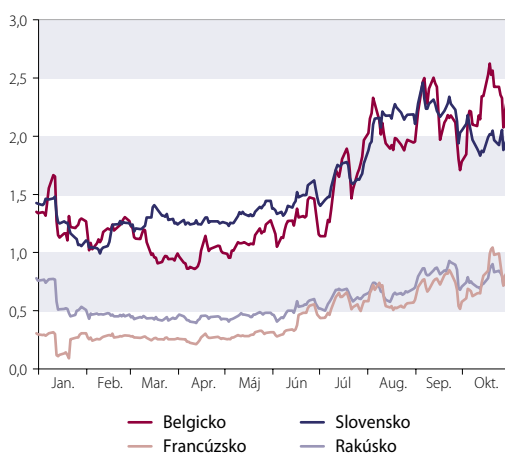
Riziko štátov sa v uplynulých mesiacoch prejavilo znížením ratingu viacerých krajín eurozóny, čo automaticky viedlo aj k zhoršeniu ratingového

Graf 3 Porovnanie výnosov 5-ročných štátnych dlhopisov vybraných krajín eurozóny (v %)

Zdroj: Bloomberg.

Graf 4 Porovnanie kreditných spreadov vybraných krajín eurozóny oproti Nemecku v roku 2011 (v percentuálnych bodoch)

Zdroj: Bloomberg.

hodnotenia bankových inštitúcií v danom štáte. Zároveň rástli rizikové prírážky viacerých krajín, a to vrátane tých, ktoré ešte počas prvého polroka neboli vnímané ako krajiny s výraznejším rizikom. Zvýšila sa aj kreditná prírážka na dlhopisy emitované ESFS. Počas tretieho štvrťroku sa situáciu darilo držať v akceptovateľných medziach do veľkej miery iba vďaka intervenciám ECB na sekundárnom trhu, najmä v prospech talianskych a španielskych dlhopisov.

2 TRENDY A RIZIKÁ V SLOVENSKOM BANKOVOM SEKTORE

2.1 Financovanie podnikov

V roku 2011 zaznamenal bankový sektor nárast úverov podnikom, ktorý sa postupne zrýchlil medziročne na 8%. Tento jav je však potrebné hodnotiť s určitou opatrnosťou. Ide o zmenu, ktorá sa zatiaľ prejavila iba vo vybraných sektoroch. Zároveň platí, že podniky aj banky sú stále pomerne opatrné. Úverové štandardy sú nastavené pomerne prísne. Situácia je však výrazne heterogénna z hľadiska individuálnych bánk aj ekonomických sektorov. V uplynulých mesiacoch pripadala výrazná časť celkového nárastu úverov iba na niektoré odvetvia, najmä energetiku, komerčné nehnuteľnosti a obchod, ktoré sú svojou podstatou značne špecifické. Vystavenie bankového sektora voči ostatným „klasickým“ sektorom ekonomiky, ako je priemysel, stavebníctvo či doprava a skladovanie, však v treťom štvrťroku 2011 stagnovalo alebo dokonca mierne klesalo. Príčiny pomerne slabej úverovej aktivity s výnimkou vybraných odvetví sú tak na strane dopytu, ako aj ponuky. Kľúčovým negatívnym faktorom je v tomto smere dlhová kríza eurozóny, ktorá je zdrojom výrazných rizík a neistoty. Banky síce indikujú rastúci dopyt zo strany podnikov v posledných mesiacoch, ale zvyšovanie počtu žiadostí o úvery prebieha iba v limitovanom rozsahu. Makroekonomický vývoj na Slovensku bol v doterajšom priebehu roku 2011 relatívne priaznivý, ale to ešte samo o sebe nie je postačujúca podmienka, ktorá by vplývala na ochotu podnikov vo väčšej miere sa zadlžiť. Súčasný hospodársky rast totiž stále iba kompenzuje prepad z rokov 2008 a 2009. Strednodobé smerovanie slovenského hospodárstva a teda situácia veľkej časti domácich podnikov bude do značnej miery prostredníctvom exportu závisieť od ekonomického zdravia krajín, s ktorými má Slovensko najintenzívnejšiu obchodnú výmenu. Obmedzujúce faktory pre masívnejšie poskytovanie úverov podnikom boli prítomné aj na strane ponuky. Úverové štandardy na podnikové úvery boli v treťom štvrťroku sprísnené iba mierne, po tom, čo sa v predošlej časti roka prakticky nemenili, ale samotná úroveň štandardov je vzhľadom na kumulatívne sprísnenie z minulosti dosť konzervatívna.

Špecifickú pozornosť z dôvodu veľkosti vystavenia bánk aj koncentrácie si vyžaduje sektor komerčných nehnuteľností. Miera neobsadenosti nehnuteľností v tomto segmente sa po dlhšom

období poklesu v treťom štvrťroku 2011 mierne zvýšila z dôvodu previsu dopytu nad ponukou, očakáva sa však postupné využitie aj týchto priestorov. Pri nehnuteľnostiach na bývanie pokračoval pozvoľný trend poklesu cien. Predajnosť bytov v rezidenčných projektoch sa vyvíjala pomerne pozitívne.

Na nárast rizika vyplývajúceho zo zhoršenia ekonomickej situácie poukazuje aj vývoj kvality portfólia úverov podnikom. Zatiaľ čo počas prvého polroka bolo možné zaznamenať pokles miery zlyhaných úverov, v treťom štvrťroku sa kvalita portfólia podnikových úverov mierne zhoršila.

2.2 Sektor domácností

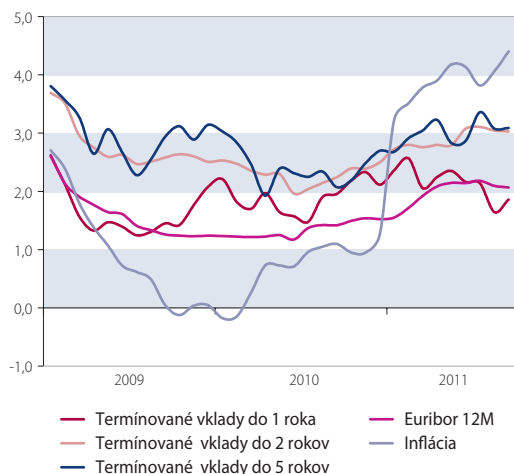
Objemy nových úverov na nehnuteľnosti v treťom štvrťroku 2011 naďalej rástli, avšak medziročná zmena objemu nových úverov v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi klesla. Kým ešte v treťom štvrťroku 2010 bol medziročný rast úverov na bývanie na úrovni približne 28 %, v treťom štvrťroku 2011 bol rast 14 %. Pod tento vývoj sa podpísalo niekoľko faktorov. V prvom rade je to klesajúci dopyt zo strany klientov po nových úveroch. Významný rast nových úverov, ktorý banky zaznamenávali od druhej polovice roka 2010, súvisel najmä s dopytom po úveroch na refinancovanie už existujúcich úverov, keďže priemerný úrok na nové úvery bol v posledných dvoch rokoch výrazne nižší v porovnaní s priemerným úrokom na existujúce úvery. Avšak rast úrokových sadzieb na nové úvery na nehnuteľnosti v posledných dvoch štvrťrokoch takmer odstránil tento rozdiel. Ak bude tento trend aj naďalej pokračovať, refinancovanie úverov nebude také intenzívne a možno očakávať ďalší pokles na strane dopytu. Navyše v uplynulých mesiacoch bol dopyt ovplyvnený aj očakávaniami obyvateľstva, pokiaľ ide o celkovú hospodársku situáciu. Tie sa v tomto období zhoršovali.

Zatiaľ čo vo väčšine mesiacov v priebehu prvého polroka 2011 bolo možné hovoriť o pozitívnom trende vo vzťahu ku kvalite portfólia retailových úverov, v treťom štvrťroku 2011 zaznamenali banky opäť zrýchlenie rastu zlyhaných úverov. Očakávania ohľadom kreditného rizika domácností sú negatívne, a to nielen v slovenskom bankovom sektore, ale aj bankových sektoroch okolitých krajín. Za zvýšením kreditného rizika stojí vývoj rôznych faktorov, najmä zvýšenie miery inflácie, ktorá mala za následok zníženie reálnych miezd a rast úrokových sadzieb, ako aj očakávaný ekonomický pokles a negatívny vývoj na trhu práce. Zvýšené riziko sa už začalo prejavovať aj na úrokových spreadoch na úvery zabezpečené nehnuteľnosťami, ktoré po dlhšom období poklesu začali opätovne rásť.

Rastový trend zaznamenali aj vklady retailu, najmä vďaka nárastu objemu vkladov na termínované účty. Zároveň sa presúvali prostriedky z vkladov s kratšou viazanosťou do vkladov s dlhšou viazanosťou nad 1 rok. Z tohto dôvodu od druhého polroka 2010 pretrvávajú konkurenčný boj bánk o prostriedky klientov so zreteľom na ich viazanie,

Graf 5 Priemerné úrokové sadzby na vklady podľa dĺžky viazanosti (v %)

Zdroj: NBS.

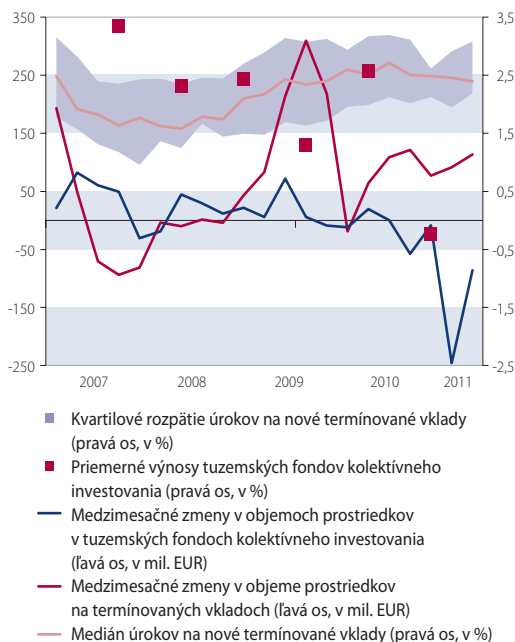
a to najmä ponukou atraktívnych výnosov. V tomto smere sú najaktívnejšie najmä stredné a menšie banky. V druhom a treťom štvrtroku 2011 boli tieto snahy zintenzívnené odchodom retailových klientov z fondov kolektívneho investovania, ktoré zaznamenali zníženie objemu aktív o takmer 300 mil. EUR. Tento vývoj súvisí najmä s výrazným poklesom výkonnosti týchto fondov.

2.3 Finančná pozícia bankového sektora

Ziskovosť bankového sektora sa v roku 2011 vyvíjala pomerne pozitívne. Čistý zisk dosiahol k 30. septembru 2011 úroveň 591 mil. EUR, čo medziročne predstavuje nárast o približne 54 %. Relatívne veľkú časť tohto nárastu tvorili mimoriadne jednorazové príjmy vo vybraných bankách. Medziročný pozitívny vývoj v ziskovosti bol do veľkej miery ovplyvnený poklesom nákladov na zlyhané úvery, zaznamenaným počas prvého polroka. Banky tiež ťažili z nárastu úverov domácnostiam a následného rastu úrokových príjmov. V treťom štvrtroku už bankový sektor zaznamenal mierne zvýšenie tempa rastu nákladov na zlyhané úvery, pričom tento trend bol zaznamenaný vo viacerých bankách. V uplynulých mesiacoch banky zaznamenali aj spomalenie rastu čistých úrokových príjmov. Dôvodom bol najmä pokračujúci rast objemu vkladov a s tým súvisiaci rast úrokových nákladov. Pomalší rast úrokových príjmov je tiež ovplyvnený konkurenciou na trhu úverov domácnostiam na bývanie. V treťom štvrtroku niektoré banky zaznamenali negatívny vývoj pri preceňovaní dlhových cenných papierov alebo derivátov.

Celková priemerná hodnota ukazovateľa primeranosti vlastných zdrojov (priemer vážený objemom rizikovo vážených aktív) sa počas prvých troch štvrtkov 2011 mierne zvýšila z 12,6 % na 12,9 %. Zároveň sa mierne zlepšila kvalita vlastných zdrojov bánk. Kapitálová pozícia rástla najmä vplyvom ponechania približne 50 % zisku vytvoreného v roku 2010 vo forme vlastných zdrojov. Ten-

Graf 6 Presun prostriedkov retailu z fondov kolektívneho investovania na termínované vklady

Zdroj: NBS.

to pozitívny vplyv však bol znížený regulačnými zmenami implementujúcimi nové odpočítateľné položky od vlastných zdrojov a kvôli rastu rizikovo vážených aktív. Ku koncu septembra všetky banky plnili regulačné stanovené požiadavky na výšku aj kvalitu vlastných zdrojov s istou rezervou. Hodnota ukazovateľa primeranosti vlastných zdrojov presahovala vo všetkých bankách 10 % (pričom minimálna úroveň je 8 %).

3 VÝVOJ V SEKTORE POISŤOVNÍ

Sektor poisťovní nezaznamenal v doterajšom priebehu roka 2011 významné zmeny. Pokračovala stagnácia v životnom poistení. Pozitívne sa vyvíjalo najmä investičné životné poistenie (*unit-linked*), aj keď situácia je vzdialená predkrízovému obdobiu. Poistné v klasickom životnom poistení² zaznamenalo dokonca pokles. Po minuloročnom raste v novej produkcii klesol záujem o všetky produkty a poklesol počet poistných zmlúv. Naďalej dochádzalo k rastu čiastočných výberov, resp. k rušeniu zmlúv, pričom, aj keď nižším tempom, náklady na poistné plnenia z tohto dôvodu rástli, hoci samotný počet odkupov medziročne výrazne poklesol. Táto skutočnosť naznačuje, že boli odkupované zmluvy, ktorých doba trvania mala dlhodobejší charakter a ku ktorým bola vytvorená už pomerne vysoká rezerva.

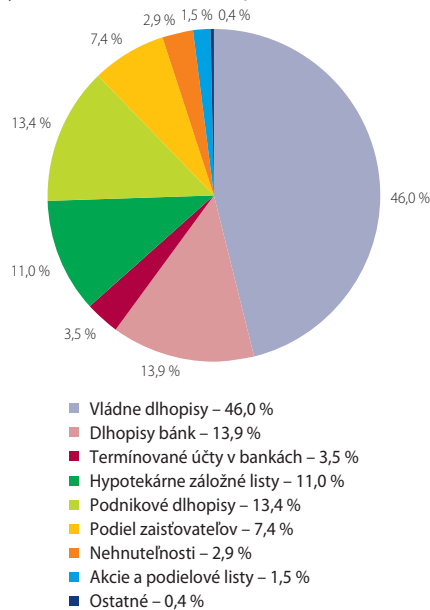
V neživotnom poistení nastalo mierne oživenie. Rástlo poistenie majetku, keď výrazne stúplo poistné a znížila sa škodovosť po minuloročných vysokých škodách. Vplyvom silnej konkurencie pokračovalo zlacňovanie poistného v dominantnom odvetví, v poistení motorových vozidiel. Aj keď rástol počet poistných zmlúv, hodnota technického poistného klesla. Náklady na poistné plnenia rástli najmä v neživotnom poistení, boli

² Súčasťou klasického životného poistenia sú produkty poistenia na smrť, na dožitie, zmiešané poistenie a pod.

3 Okrem rezervy na záväzky z finančného umiestnenia v mene poistených.

Graf 7 Štruktúra umiestnenia prostriedkov technických rezerv³ ku koncu septembra 2011 (v %)

Zdroj: NBS.

však pokryté technickými rezervami z minulého roka a celková škodovosť klesla na najnižšiu úroveň od roku 2006. Kombinovaný ukazovateľ, ktorý okrem technických nákladov zohľadňuje aj prevádzkové náklady súvisiace s poisťovacou činnosťou, medziročne klesol a dosiahol tretiu najnižšiu úroveň za posledných 10 rokov. Podiel zaistenia pokračuje v miernom raste z posledných rokov.

Investície aktív kryjúcich technické rezervy sú naďalej konzervatívne, takmer 46 % aktív sa investovalo do štátnych dlhopisov. V roku 2011 zatiaľ nenastali výrazné zmeny v portfóliu, väčšinu tvorili slovenské štátne dlhopisy.

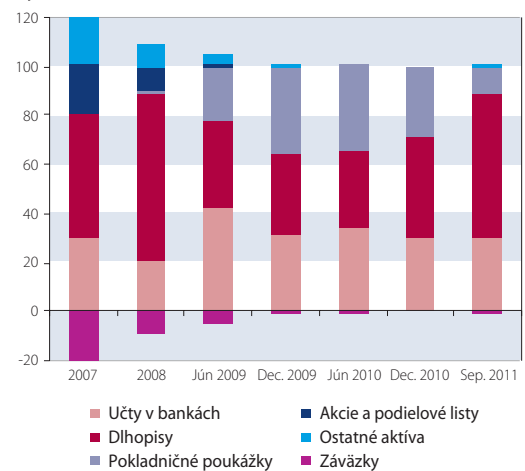
Positívne sa vyvíjala ziskovosť poisťovní, ktorá k septembru stúpla v porovnaní s minulým rokom o 66 %. Hlavným ťahúňom ziskovosti bol technický výsledok, a to najmä v oblasti životného poistenia, ktorý sa od roku 2008 dostal prvýkrát do kladných čísiel. Hlavnými faktormi nárastu ziskovosti sú najmä zníženie škodovosti v neživotnom poistení a zníženie deficitnej rezervy na klasické životné poistenie v dôsledku nárastu úrokových sadzieb. Zlepšenie technického výsledku prevýšilo aj pokles finančného výsledku, ktorý sa medziročne prepadol o štvrtinu. Zisk sa zvýšil v troch štvrtinách poisťovní, pričom u väčšiny z nich išlo o výrazný nárast zisku. K vyššej ziskovosti sa zároveň posunulo celé rozdelenie ROE poisťovného sektora. Solventnosť poisťovní v roku 2010 sa oproti roku 2009 výrazne nezmenila a je dostatočná.

4 SEKTOR DŮCHODKOVÉHO SPARENIA

4.1 Starobné dôchodkové sporenie

Vývoj v sektore starobného dôchodkového sporenia počas prvého polroka 2011 neprinesol žiadne významné zmeny. Trend pozvoľného prírastku osôb nachádzajúcich sa v systéme po-

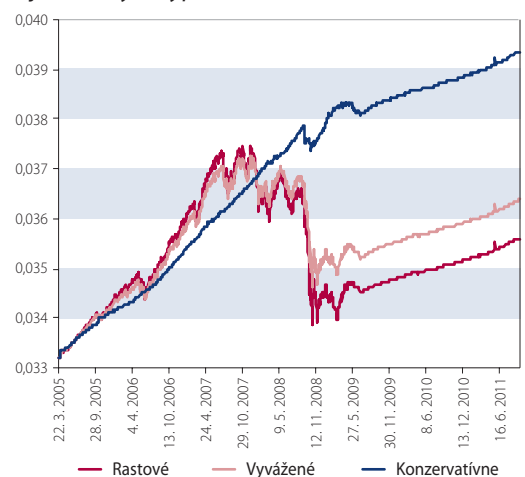
Graf 8 Štruktúra majetku fondov podľa základných druhov investícií (v %)

Zdroj: NBS.

Poznámka: Na zvislej osi je zobrazený podiel jednotlivých typov investícií na celkovej čistej hodnote aktív.

Graf 9 Aktuálna hodnota dôchodkovej jednotky v jednotlivých typoch fondov

Zdroj: NBS.

kračoval, väčšina sporiteľov sa registrovala do rastových fondov. Presuny sporiteľov medzi fondmi jednotlivých dôchodkových správcovských spoločností boli marginálne. Strata dôchodkových správcovských spoločností sa znížila medziročne o 40 %.

Celková čistá hodnota majetku v dôchodkových fondoch druhého piliera dôchodkového sporenia pokračovala počas prvého polroka 2011 v prakticky lineárnom raste a dosiahla 4,3 mld. EUR ku koncu septembra 2011. Trhové podiely dôchodkových správcovských spoločností z hľadiska spravovaného majetku zostali nezmenené, rovnako ako v prípade podielov jednotlivých typov fondov.

Zloženie portfólií fondov v druhom pilieri je naďalej veľmi konzervatívne, pričom významná zmena v investičnej stratégii nenastala v žiadnom fonde. Stúpol len podiel dlhopisovej zložky. Pokladničné poukážky, ktoré boli vo veľkom ob-

jeme splatné hlavne počas januára, boli nahradzané dlhopismi. Zmenilo sa zloženie portfólia dlhových cenných papierov, kde vzrástol podiel podnikových dlhopisov a dlhopisov finančných inštitúcií a poklesol podiel štátnych dlhopisov. Naďalej pretrvávajú vysoká koncentrácia vkladov rozdelených do malého počtu bánk na úrovni individuálnych fondov. Všetky tri kategórie fondov vykazovali veľmi podobnú štruktúru majetku a zároveň aj výšku výkonnosti. Priemerná vážená ročná výkonnosť za všetky fondy ku koncu septembra 2011 bola 1,51 %.

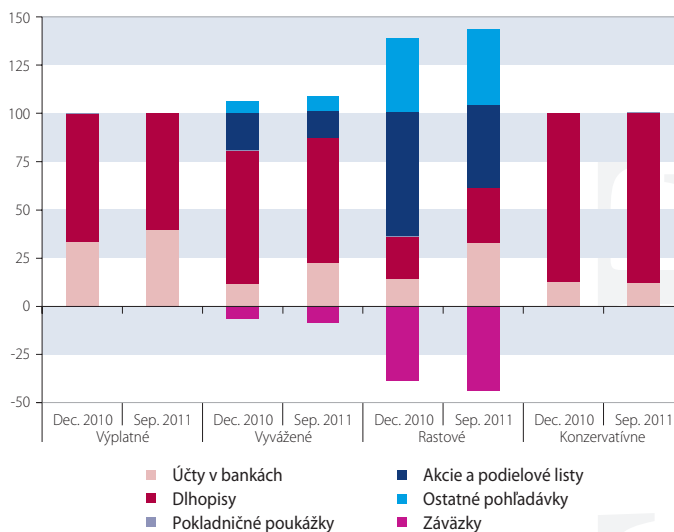
4.2 Doplnkové dôchodkové sporenie

V roku 2011 pokračoval pokles sporiteľov v doplnkovom dôchodkovom sporení, najmä v najväčších fondoch. Naopak menšie fondy zaznamenali mierny nárast sporiteľov. Čistá hodnota aktív pokračovala v takmer lineárnom raste. Viac ako 95 % čistej hodnoty aktív je stále na účtoch príspevkových fondov.

Čiastočne sa menila štruktúra portfólií cenných papierov dôchodkových fondov v treťom pilieri, aj keď nie až v takom rozsahu ako v roku 2010. Došlo k preskupeniu portfólia smerom od dlhopisov a akcií k bankovým vkladom, najmä termínovaným. Relatívna váha bankových vkladov v portfóliu tretieho piliera dôchodkového sporenia sa ku koncu septembra 2011 zvýšila o 11 p. b. na 24 %. Pokles objemu dlhopisov v portfóliu sa realizoval kombináciou ich splatnosti s odpredajmi niektorých emisií.

Medziročná výkonnosť doplnkových dôchodkových fondov klesla a dosiahla -2,4% ku koncu septembra 2011. Hlavným dôvodom bol pokles akciových trhov. Celkový zisk doplnkových dôchodkových spoločností v prvom polroku 2011 výrazne vzrástol z dôvodu mimoriadnych operácií s cennými papiermi jednej doplnkovej dôchodkovej spoločnosti. Čistý výnos z odplát a provízií, ktorý tvorí kľúčovú zložku výkazu ziskov a strát

Graf 10 Štruktúra majetku fondov podľa základných druhov investícií v jednotlivých typoch fondov z hľadiska zamerania (v %)

Zdroj: NBS.

Poznámka: Na zvislej osi je zobrazený podiel jednotlivých typov investícií na celkovej čistej hodnote aktív.

pre spoločnosti tretieho piliera dôchodkového sporenia, však medziročne klesol zhruba o 5 %.

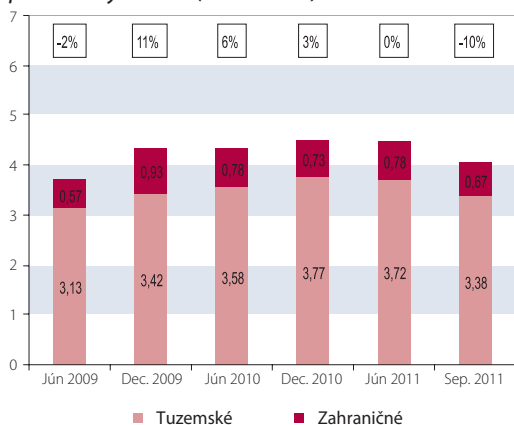
4 NAV – čistá hodnota majetku vo fonde.

5 SEKTOR KOLEKTÍVNEHO INVESTOVANIA

Situácia v sektore kolektívneho investovania bola počas roka 2011 turbulentná. Prvý štvrťrok bol ešte v znamení mierneho rastu NAV⁴, o ktorý sa zaslúžili zahraničné subjekty kolektívneho investovania. V nasledujúcom období však došlo k odlevu prostriedkov vplyvom redemácií v tuzemských podielových fondoch. Búrliivy vývoj však nastal v mesiacoch júl a august.

Prudké poklesy, predovšetkým akciových trhov, sa popri negatívnej výkonnosti viacerých podielových fondov prejavili aj nepriamo, ale o to

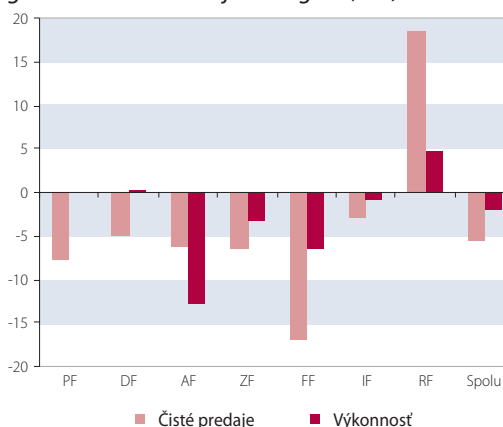
Graf 11 Čistá hodnota aktív podielových fondov predávaných v SR (v mld. EUR)

Zdroj: NBS.

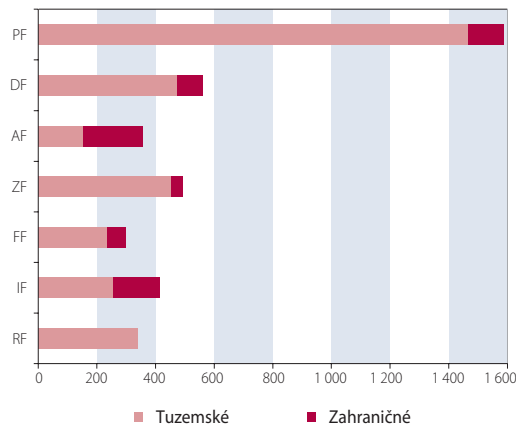
Poznámka: Čísla v štvorcíčkoch nad stĺpcami vyjadrujú percentuálnu zmenu súčtu objemu tuzemských aj zahraničných fondov za príslušný polrok.

Graf 12 Relatívna zmena NAV v jednotlivých kategóriách v mesiacoch júl a august (v %)

Zdroj: NBS, SASS.

Poznámky: PF – peňažné fondy, DF – dlhopisové fondy, AF – akciové fondy, ZF – zmiešané fondy, FF – fondy fondov, IF – iné fondy, RF – realitné fondy. Údaje na zvislej osi predstavujú percentuálnu zmenu NAV príslušnej kategórie na čisté predaje, resp. výkonnosť.

Graf 13 Čistá hodnota aktív podľa jednotlivých typov fondov

Zdroj: NBS, SASS.

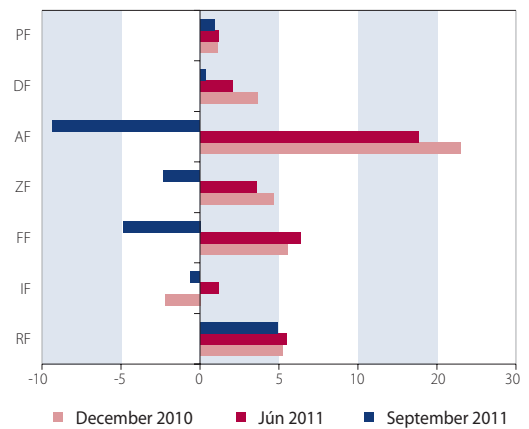
Poznámka: Údaje v mil. EUR, k 30. 9. 2011.

PF – peňažné fondy, DF – dlhopisové fondy, AF – akciové fondy, ZF – zmiešané fondy, FF – fondy fondov, IF – iné fondy, RF – realitné fondy.

významnejšie, redemáciami podielových listov. Kombinovaný efekt týchto dvoch vplyvov sa prejavil do zníženia objemu spravovaných aktív sektora počas tretieho štvrťroka 2011 vo výške 455 mil. EUR, čo predstavuje 10% z NAV na konci prvého polroka 2011. Redemácie neboli v čase rozložené rovnomerne. Júl bol z tohto hľadiska ešte pokojným mesiacom. Vzápätí na začiatku augusta však časť podielnikov zachvátila určitá panika z okamžitého vývoja na finančných trhoch, na čo reagovali masívnou likvidáciou svojich podielov. V druhej polovici augusta sa situácia upokojila a hoci redemácie stále prevládali nad nákupmi podielových listov, dialo sa tak už v oveľa nižšom tempe. Jediným typom fondov s kladnými čistými predajmi do konca septembra 2011 boli realitné fondy. Prílev prostriedkov od domácností do realitných podielových fondov bol počas prvých deviatich mesiacov roka 2011 nepretržitý a nadväzoval na posledný štvrťrok 2010. Trhový podiel tejto kategórie tak v krátkom čase významne vzrástol.

Kým redemácie ostatných typov fondov sa dajú vysvetliť panikou investorov, redemácie podielových fondov peňažného trhu prebiehali do veľkej miery aj v prvom polroku 2011. Tento vývoj môže súvisieť s rastom úrokových sadzieb na vklady v bankách, čo mohlo motivovať domácnosti k presunu úspor z peňažných fondov na termínované bankové vklady.

Napriek tomu, že prvý polrok 2011 na finančných trhoch bol pomerne volatilný, všetky sledované kategórie podielových fondov dokázali ku koncu júna 2011 v priemere zabezpečiť kladnú nominálnu medziročnú výkonnosť. Táto situácia sa však v treťom štvrťroku 2011 zmenila a medziročná výkonnosť poklesla vo všetkých typoch fondov, pričom kladná zostala iba pri peňažných, dlhopisových (aj to len veľmi tesne) a realitných fondoch.

Graf 14 Porovnanie priemerných ročných výkonností podielových fondov podľa jednotlivých kategórií (v %)

Zdroj: NBS, SASS.

PF – peňažné fondy, DF – dlhopisové fondy, AF – akciové fondy, ZF – zmiešané fondy, FF – fondy fondov, IF – iné fondy, RF – realitné fondy.

Štruktúra investícií podielových fondov sa menila iba mierne, najvýraznejšie zmeny zaznamenali akciové fondy. Podiel prostriedkov vo forme bankových vkladov v nich vzrástol viac ako dvojnásobne, na úroveň okolo 30% celkovej čistej hodnoty aktív. Súčasne sa znížil rozsah investícií do štátnych pokladničných poukážok, a čo je významnejšie, aj profilových investícií do akcií. V podielových fondoch peňažného trhu sa znížila časť majetku prislúchajúca vkladom v bankách. Toto môže byť dôsledok zvýšených redemácií, keď na vyplácanie podielov boli použité práve tieto likvidné aktíva.

Ziskovosť správcovských spoločností kolektívneho investovania za prvý polrok 2011 sa príliš neodlišovala od hospodárenia počas prvých šiestich mesiacov roka 2010. Celkový zisk sektora vzrástol medziročne o 13% na úroveň 3,65 mil. EUR. Nárast sektorového zisku sa opiera o 9%-né zvýšenie výnosov z poplatkov a provízií.

Ako už bolo uvedené vyššie, najvýznamnejším trhovým rizikom je riziko vyplývajúce z dlhovej krízy v eurozóne. Priame expozície voči tomuto riziku prostredníctvom investícií do dlhových cenných papierov krajín s vyššou mierou rizika sú v tabuľke 1. Výška týchto expozícií sa počas prvého polroka 2011 vo väčšine sektorov finančného trhu výraznejšie nezmenila. Toto riziko by sa však mohlo vo väčšej miere negatívne prejavíť v niektorých inštitúciách, keďže uvedené expozície vykazujú v rámci finančného sektora relatívne vysokú koncentráciu. Vzrástlo riziko systémového dopadu dlhovej krízy na finančný sektor a riziko pretrvávajúcich nízkych výnosov najmenej rizikových aktív.

Riziko nízkych úrokových sadzieb je významné najmä pre životné poistenie. V takomto prostredí je pre poisťovne náročné generovať výnos, ktorý by pokryl garantované úrokové sadzby v poisťovacích zmluvách. Poisťovne tak môžu byť nútené

Tabuľka 1 Podiel investícií do dlhových cenných papierov vybraných krajín na celkových aktívach (v %)

		Grécko	Maďarsko	Írsko	Taliansko	Španielsko	Portugalsko	Cyprus
Banky	9/2011	0,9	0,7	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1
Fondy DDS	8/2011	0,1	0,5	0,2	1,0	1,1		
Fondy DSS	9/2011		1,9	0,1	0,1	1,2		0,2
Podielové fondy	8/2011	0,1	1,5	0,3	0,4	0,1		0,1
Poistovne (okrem unit-linked)	6/2011	0,1	0,2	0,2	2,5		0,1	0,2
Unit-linked	6/2011			0,3				

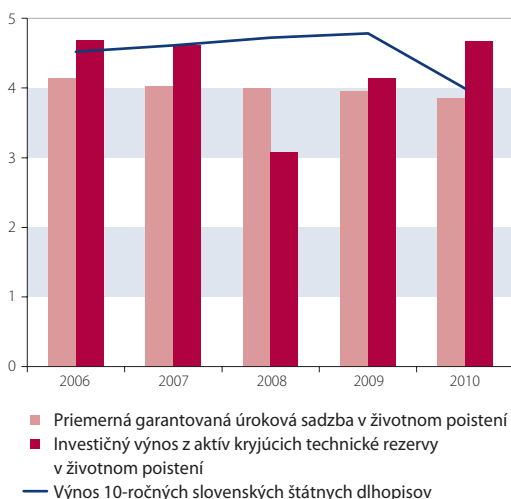
Zdroj: NBS.

Poznámky: Hodnoty sú v percentách a vyjadrujú podiel dlhových cenných papierov emitovaných príslušným štátom alebo inštitúciami so sídlom v tomto štáte na celkových aktívach, resp. NAV. Prázdne polia v tabuľke znamenajú, že príslušné hodnoty sú nulové alebo zanedbateľné.

investovať do rizikovejších aktív a zvyšovať svoje vystavenie voči iným trhovým rizikám. Výška priemernej garantovanej úrokovej sadzby je na Slovensku jednou z najvyšších v Európe⁵ a ku koncu roka 2010 mierne poklesla na 3,85 % p. a. Zatiaľ sa však, s výnimkou roka 2008, darí dosahovať investičný výnos, ktorý túto vysokú sadzbu pokrýva, a nezaznamenávame snahu poisťovní investovať do rizikovejších aktív.

Riziko poklesu hodnoty dôchodkovej jednotky vo fondoch DSS zostalo nízke. Naďalej možno za najvýznamnejšie riziko považovať investície do cenných papierov emitovaných štátmi s vyššou mierou rizika, hoci ani toto riziko nie je vysoké a počas roka 2011 sa ešte znížilo. Aj vystavenie fondov DSS voči úrokovému riziku je pomerne nízke, keďže fondy investovali do dlhových cenných papierov s krátkou dĺžkou a väčšinou aj s relatívne krátkou dobou splatnosti. Pomerne krátku priemernú dobu viazanosti majú fondy aj na termínovaných účtoch. V sektore kolektívneho investovania a doplnkového dôchodkového sporenia sa expozícia voči jednotlivým rizikám výraznejšie nemenila.

Graf 15 Porovnanie garantovanej úrokovej sadzby so skutočným výnosom (v %)

Zdroj: NBS.

⁵ Zdroj: Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov.

System hodnotenia primeranosti vnútorného kapitálu a slovenský bankový sektor

Mgr. Ing. Peter Hintoš
Národná banka Slovenska

ICAAP/ Internal Capital Adequacy Assessment Process – ICAAP/ should be understood as a permanently developing process. It has to be gradually improved and implemented within all important processes in banks (not only at the risk management level). From the part of the regulator, it is necessary to define the overall expectations as well as individual expectations for every bank. The European Banking Authority as a successor of the Committee of European Banking Supervisors (CEBS) has actively developed standards and guidelines matching the expectations of regulators within the EU. In general, the assessment reveals the areas which need to be further built and developed.

The article deals with the ICAAP in the Slovak banking sector. The qualitative and quantitative factors of the Slovak banking sector, which was rated at 2, are also taken into account. Improvements in the qualitative areas are necessary, in particular as regards the application of ICAAP within the management processes and stress-testing systems. Capital adequacy of the Slovak banking sector is at a satisfactory level.

System hodnotenia primeranosti vnútorného kapitálu (Internal Capital Adequacy Assessment Process – ICAAP) predstavuje základný prvok druhého piliera pravidiel Basel 2. V banke ide o komplexný nástroj zahrňujúci systém riadenia rizík a kapitálu v prepojení na rizikový apetít, obchodné a strategické ciele, zohľadňujúci ekonomické a legislatívne prostredie, v ktorom banka pôsobí. Podstatnou časťou ICAAP je zabezpečenie pokrytia všetkých materiálnych rizík vnútorným kapitálom v súčasnom ako aj budúcom období (forward-looking prvok). Pokiaľ ide o regulátora, ICAAP predstavuje dôležitú časť ročného hodnotenia banky, na základe ktorého regulátor posudzuje dostatočnosť vlastných zdrojov banky zohľadnením jej rizikového profilu.

Prvé komplexné hodnotenie ICAAP bolo vykonané počas roku 2009, v ktorom sa hodnotil stav ICAAP k 31. 12. 2008. V tom čase existovalo usmernenie s názvom Aplikácia procesu posúdenia dohľadom v rámci druhého piliera (CP03), ktoré vydal Výbor európskych bankových dohľadov (CEBS) a pre SR platilo Metodické usmernenie Útvaru dohľadu nad finančným trhom NBS z 5. februára 2007 č. 1/2007 k systému hodnotenia primeranosti vnútorného kapitálu bánk.

Komplexnosť ICAAP a potreba dosiahnuť spoločné rozhodnutie o dostatočnosti kapitálu pre medzinárodné bankové skupiny na základe spolupráce konsolidujúceho dohľadu a orgánov dohľadu zodpovedných za dohľad nad dcérskymi spoločnosťami, alebo subkonsolidovanými celkami, vyžadovali definovanie presnejších pravidiel spolupráce dohľadov. V roku 2010 vydal CEBS dôležité usmernenie s názvom Spoločné hodnotenie a spoločné rozhodnutie o dostatočnosti kapitálu pre medzinárodné skupiny (CEBS's Guide-

lines for the joint assessment and joint decision regarding the capital adequacy of cross-border groups – GL39) definujúce spoluprácu dohľadov v oblasti Piliera 2, ktorého dôležitú časť tvorí hodnotenie ICAAP. Na úrovni prierezných oblastí, ako aj na úrovni jednotlivých rizík boli v rámci Piliera 2 vypracované viaceré dokumenty. Medzi najdôležitejšie pre patria:

- usmernenie pre riadenie úrokového rizika bankovej knihy,
- usmernenie pre likvidný vankúš a obdobie pre stresové testovanie prežitia,
- usmernenie pre riadenie rizika koncentrácie (GL31),
- usmernenie k stresovému testovaniu (GL32),
- princípy pre riadenie rizík (High level principles for risk management).

Implementácia týchto usmernení v hodnotiacich procesoch vyžadovala komplexné nastavenie pravidiel, postupov a kritérií zabezpečujúcich zjednotenie a zefektívnenie procesu hodnotenia ICAAP a jeho plnú integráciu do ročného hodnotenia bánk (Supervisory Review and Evaluation Process – SREP). Výsledky hodnotenia boli spracované do sektorového prehľadu stavu ICAAP, ktorého základné výsledky sú prezentované v tomto článku.

Celkové hodnotenie ICAAP každej banky je zložené z dvoch základných častí:

- kvalitatívne hodnotenie,
- kvantitatívne hodnotenie.

KVALITATÍVNE HODNOTENIE ICAAP

Cieľom kvalitatívneho hodnotenia je posúdiť najmä:

- vhodnosť a adekvátnosť nastavených procesov riadenia rizík,

- adekvátnosť modelov merania rizík a ich používanie v ICAAP,
- prepojenie ICAAP so strategickými a obchodnými plánmi banky,
- implementáciu ICAAP v rozhodovacích procesoch riadenia banky,
- kvalitu používaných systémov a informácií v ICAAP,
- spoluprácu s materskými spoločnosťami bánk v oblasti riadenia kapitálu.

Základným prvkom hodnotenia druhého piliera Basel 2 je zachovať princíp proporcionality. Hodnotené banky boli rozdelené do 3 skupín:

- veľké banky,
- malé banky
- a stavebné sporiteľne.

Kritériami rozdelenia bánk do skupín bola najmä ich systémová dôležitosť, komplexnosť poskytovaných produktov a služieb, rizikový profil a komplexnosť systému riadenia rizík. Kvalitatívna aj kvantitatívna časť je hodnotená štvorstupňovou stupnicou, kde vyššia známka predstavuje horšie hodnotenie.

Celkovo je hodnotených 23 oblastí ICAAP, ktoré sú rozdelené do 4 kategórií:

1. Všeobecné oblasti ICAAP.
2. Požiadavky na vnútorný kapitál.
3. Vnútorný kapitál (disponibilné finančné zdroje).
4. Využitie ICAAP v riadení (UseTest).

Výsledky kvalitatívneho hodnotenia ICAAP bankového sektora SR zobrazuje graf 1. Najlepšie hodnotené sú oblasti kvantifikácie požiadaviek a zdrojov vnútorného kapitálu. Horšie sú hodnotené oblasti všeobecného charakteru a použitia ICAAP v riadení bánk. Informatívne je výsledná kvalitatívna známka hodnotenia ICAAP slovenského bankového sektora znázornená oranžovým bodom.

Všeobecné oblasti ICAAP

V tejto kategórii je hodnotený rizikový apetít, stratégia ICAAP, stratégia riadenia rizík, obchodné

plány banky, organizácia a riadenie banky, rozsah ICAAP, systém identifikácie rizík a systém limitov v ICAAP. Najlepšie boli hodnotené oblasti rozsah ICAAP a systém identifikácie rizík. Nedostatky boli identifikované v prepojení rizikového apetítu so stratégiou ICAAP, systémom riadenia rizík a s tým súvisiacim systémom limitov.

Požiadavky na vnútorný kapitál

V kategórii Požiadavky na vnútorný kapitál je hodnotený model kvantifikácie rizík na úrovni celého ICAAP ako aj modely na úrovni jednotlivých rizík a ich prepojenie na rizikový profil banky. Dôležitým aspektom je komplexnosť používaných modelov, ich využitie v riadení rizík banky a vhodnosť vzhľadom na veľkosť a zložitosť banky. Lepšie hodnotenie tejto kategórie, v porovnaní so všeobecnými oblasťami, možno vysvetliť skutočnosťou, že v posledných rokoch sa banky sústredili najmä na oblasť kvantifikácie rizík, ktorá tvorí základ ich riadenia. Dôležitou súčasťou modelov je zahrnutie iných rizík (iných aspektov) ako napríklad vplyv externých faktorov (makroekonomické prostredie), odhad vývoja kapitálu v budúcnosti (forward-looking), zahrnutie výsledkov stresového testovania, počítanie s rizikom modelu a podobne.

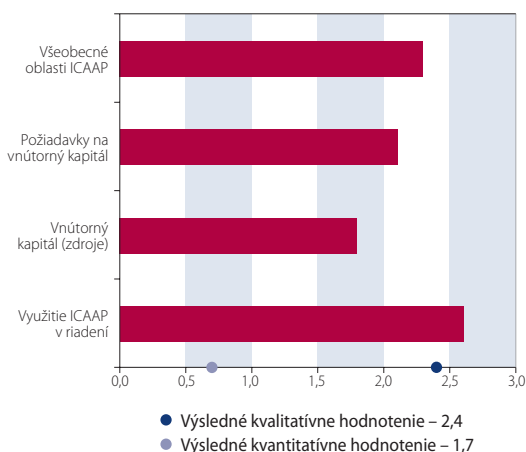
Najlepšie hodnotenou oblasťou je agregácia rizík a trhové riziko obchodnej knihy. V rámci agregácie rizík banky najčastejšie používajú sumu požiadaviek jednotlivých rizík. Tento prístup je považovaný za konzervatívny. Dôvodom dobrého hodnotenia trhového rizika je najmä skutočnosť, že aktívne obchodujúce banky používajú v riadení tohto rizika vo väčšine prípadov pokročilé metódy merania a systém riadenia je adekvátny. Pozitívne je vnímaný posun v oblasti kvantifikácie a riadenia úrokového rizika bankovej knihy. Toto typické riziko Piliera 2 sa stalo štandardnou súčasťou ICAAP modelov bánk. Mnohé z nich vyvinuli úplne nové modely kvantifikácie tohto rizika.

Nedostatky boli identifikované najmä v oblasti obchodného rizika, strategického rizika a rizika koncentrácie. Pre kvantifikáciu týchto rizík zatiaľ nie sú vo všeobecnosti vyprofilované „najlepšie“ modely (best practices). Banky sú v štádiu vývoja vlastných modelov alebo implementácie modelov materských spoločností. Po procesnej stránke sú tieto riziká riadené dostatočne.

Dôležitou súčasťou modelu výpočtu požiadaviek na vnútorný kapitál je tzv. kapitálový vankúš. Kapitálový vankúš predstavuje tvorbu dodatočnej požiadavky na vnútorný kapitál. Využívaný je napríklad na krytie neidentifikovaných rizík, rizika modelu, makroekonomického rizika a podobne. Súčasne je kapitálový vankúš vhodný na pokrytie bankou definovaných materiálnych rizík, na ktoré banka zatiaľ nemá vyvinutý dostatočne presný model ich kvantifikácie.

Už v prvom komplexnom hodnotení ICAAP sa kapitálový vankúš aktívne využíval pri posúdení dostatočnosti výšky vlastných zdrojov a bankám sa odporúčalo zaviesť tento prvok do svojich

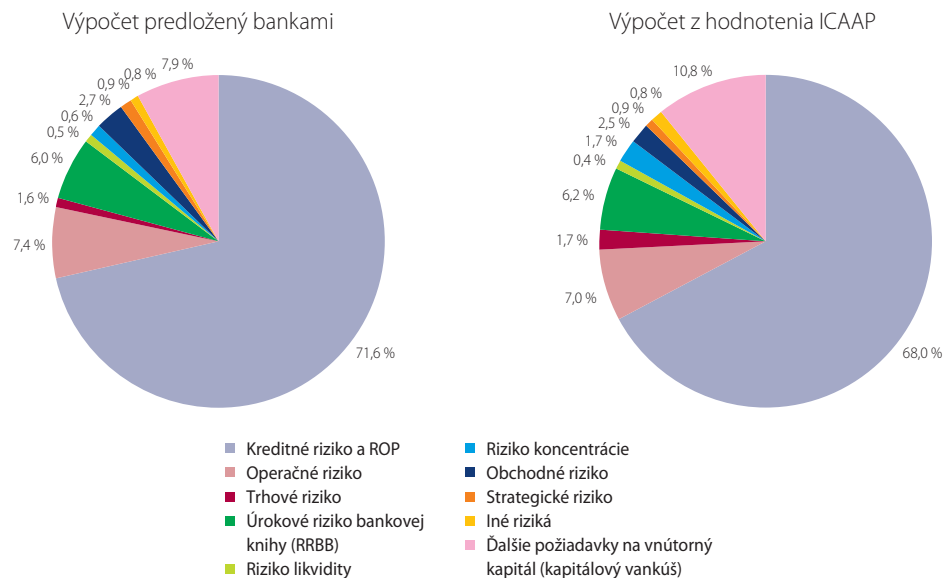
Graf 1 Hodnotenie ICAAP bankového sektora SR k 31. 12. 2010

Zdroj: NBS.

Graf 2 Percentuálne zastúpenie rizík v ICAAP k 31.12.2010

Zdroj: NBS.

modelov ICAAP. Aktuálne možno konštatovať, že v bankách slovenského bankového sektora sa zahrnutie kapitálového vankúša stáva štandardom.

Vnútorný kapitál (disponibilné finančné zdroje)

V tejto kategórii je hodnotená metodológia kvantifikácie výšky zdrojov vnútorného kapitálu, prepojenie na vlastné zdroje banky a konzistentnosť s modelom pre určenie požiadaviek na vnútorný kapitál. Dôvodom dobrého kvalitatívneho hodnotenia zdrojov vnútorného kapitálu (pozri graf 1) je skutočnosť, že prístupy k výpočtu vychádzajú z vlastných zdrojov (Pilier 1). Úpravy výpočtov niektorých bánk, v porovnaní s vlastnými zdrojmi, vychádzajú z konceptu modelu ekonomického kapitálu (ekonomický pohľad na požiadavky a zdroje). Všetky úpravy sú detailne posúdené. Typickým príkladom je použitie nerozdeleneho zisku z aktuálneho obdobia alebo oceňovacie rozdiely aktív (v portfóliách účtovne neoceňovaných trhovou cenou).

Využitie ICAAP v riadení (UseTest)

Najviac nedostatkov bolo identifikovaných v kategórii Využitie ICAAP v riadení, kde je hodnotená oblasť stresového testovania, reportingu a používania výsledkov ICAAP v riadení bánk. Identifikované nedostatky súvisia najmä so skutočnosťou, že v oblasti riadenia kapitálu je v bankách stále venovaná vyššia pozornosť sledovaniu regulačných požiadaviek Piliera 1. Banky používajúce pokročilé prístupy k meraniu rizík začínajú aktívne používať prvky ICAAP v nastavovaní strategických, obchodných a kapitálových plánov a v určovaní cien produktov. Postupne implementujú používanie rizikovo-výnosových ukazovateľov v sledovaní efektívnosti na úrovni produktov, útvarov aj celej

banky, ktoré sú založené na výpočte kapitálových nákladov Piliera 2.

KVANTITATÍVNE HODNOTENIE ICAAP

Úlohou kvantitatívneho hodnotenia ICAAP je posúdenie dostatočnosti výšky vlastných zdrojov banky na krytie rizík. Percentuálne rozloženie jednotlivých rizík v ICAAP je znázornené v grafe 2. Hodnotenie potvrdilo vysoké zastúpenie kreditného rizika na úrovni 68 %. Operačné riziko predstavuje 7 % a trhové riziko obchodnej knihy 2 %. Tieto riziká, zastúpené aj v Pilieri 1, tak predstavujú 77 % z celkovej požiadavky na vnútorný kapitál kalkulovanej v Pilieri 2. Ďalšie riziká, zahrnuté iba v Pilieri 2, predstavujú 23 % požiadaviek. Najvyšší podiel z nich má úrokové riziko bankovej knihy a kapitálový vankúš.

Bankami kvantifikovaná požiadavka na vnútorný kapitál vo výške 3 584 mil. € bola upravená na výšku 3 829 mil. €. Rozdiel vo výške 245 mil. € je spôsobený najmä úpravou výšky kreditného rizika, úrokového rizika bankovej knihy a kapitálového vankúša. V percentuálnom rozdelení možno najväčší rozdiel pozorovať v kapitálovom vankúši (8 % oproti 11 %).

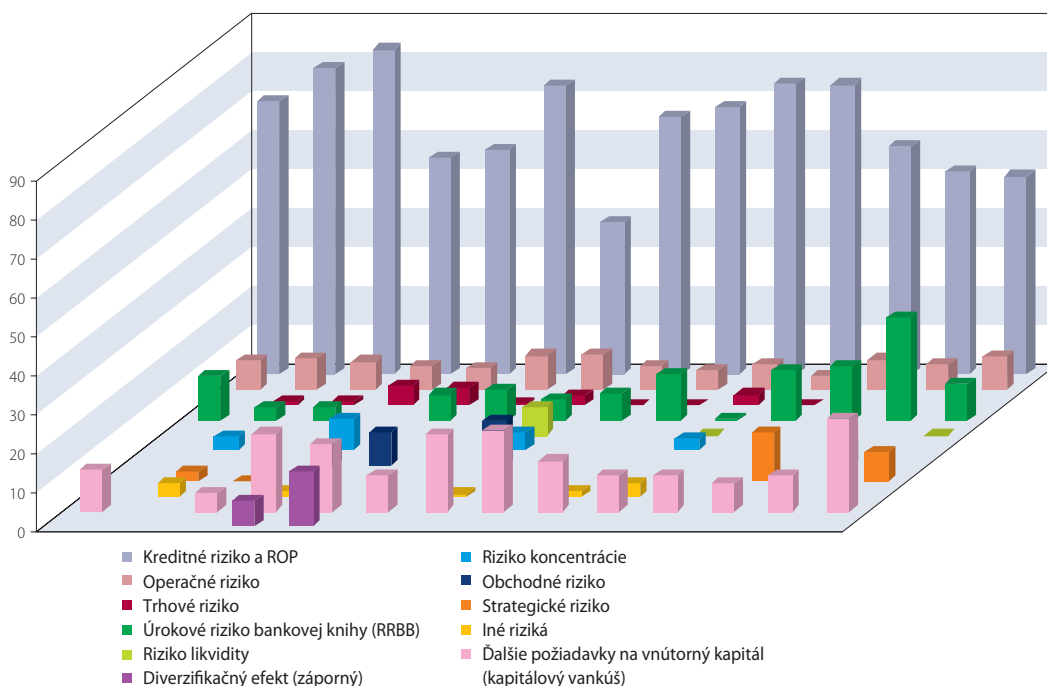
Percentuálne rozloženie požiadaviek na vnútorný kapitál je na úrovni jednotlivých bánk znázornené v grafe 3.

Zdroje vnútorného kapitálu, kvantifikované bankami vo výške 5 109 mil. €, boli upravené na výšku 4 951 mil. €. Rozdiel vo výške 158 mil. € je spôsobený neakceptovaním niektorých položiek zdrojov a úpravami výpočtov oceňovacích rozdielov aktív.

Celkový prehľad požiadaviek a zdrojov vnútorného kapitálu je uvedený v tab. 1. Rezerva vnútorného kapitálu slovenského bankového sektora bola v hodnotení k 31.12.2010 vyčíslená vo výške 1 122 mil. €.

Graf 3 Percentuálne rozloženie rizík v hodnotení ICAAP

Zdroj: NBS.

Tab. 1 Výpočet kapitálovej rezervy v Pilieri 2 k 31. 12. 2010 (v mil. €)

	Podľa bánk	Prepočet v hodnotení
Požiadavka na vnútorný kapitál	3 584	3 829
Zdroje vnútorného kapitálu	5 109	4 951
Kapitálová rezerva	1 525	1 122

Zdroj: NBS.

V kvantitatívnom hodnotení sa sledujú rôzne ukazovatele kapitálovej primeranosti Piliera 1 aj Piliera 2 každej banky. Tieto ukazovatele sú škálované na výslednú štvorstupňovú stupnicu a banke sa priraduje hodnotiaci známka aj za kvantitatívnu časť. Vzhľadom na výšku kapitálovej rezervy bankového sektora je výsledná známka kvantitatívnej časti na pozitívnej úrovni. Informatívne je táto známka zobrazená v grafe 1 bledomodrým bodom. Výška kapitálovej rezervy ako aj pozitívne hodnotenie kapitálovej primeranosti potvrdzuje dobré kapitálové vybavenie slovenských bánk.

ZHRNUTIE

ICAAP každej banky je jedinečný a jeho hodnotenie si vyžaduje samostatný prístup. Výsledky hodnotenia ICAAP sa využívajú v ročnom hodnotení bánk a pri určovaní dohliadacieho cyklu každej banky. V procese kvalitatívneho hodnotenia NBS definovala odporúčania na zlepšenie procesu ICAAP, ktoré boli s každou bankou individuálne prerokované. Výsledné hodnotenie s určením požadovanej výšky vlastných zdrojov je predmetom spoločného rozhodnutia inštitúcií dohľadu každej bankovej skupiny v rámci kolégií dohľadov¹.

Celkové hodnotenie ICAAP, zohľadňujúce kvalitatívne aj kvantitatívne faktory slovenského bankového sektora, je na úrovni známky 2. Zlepšenie je potrebné v kvalitatívnych oblastiach, najmä v používaní ICAAP v riadiacich procesoch a systémoch stresového testovania. Kapitálové vybavenie slovenského bankového sektora je na uspokojivej úrovni.

ICAAP je potrebné vnímať ako neustále sa vyvíjajúci proces. V bankách treba zabezpečiť jeho postupné zlepšovanie a implementovanie v rámci všetkých dôležitých procesov (nielen na úrovni riadenia rizík). Regulátor by mal definovať očakávania na všeobecnej, ako aj individuálnej úrovni pre každú banku. Európsky orgán pre bankovníctvo, ako nástupca Výboru európskych bankových dohľadov, aktívne vyvíja štandardy a usmernenia definujúce očakávania regulátorov v rámci EÚ. Hodnotenie vo všeobecnosti poukazuje na oblasti, ktoré je potrebné ďalej budovať a rozvíjať. Pre banky je dôležité poznať nielen silné stránky modelov a procesu ICAAP, ale vnímať a sledovať aj ich nedostatky. Postupným odstraňovaním týchto nedostatkov je potrebné riadiť neustály vývoj procesu a modelov ICAAP a zabezpečovať tak ich aktuálnosť v rýchlo sa meniacom ekonomickom prostredí.

¹ Problematike spolupráce inštitúcií dohľadu sa viac venuje článok S. Eley: *Nové prvky v cezhraničnej spolupráci dohľadov nad bankami a výzvy pre európske dohľady*, Biatec, č. 9/2011, str. 24-27.

Aktuálne otázky systému ochrany vkladov

JUDr. Mariana Buznová
Národná banka Slovenska

The aim of the article is to offer the specialist public information on deposit protection based on the current legislation in force, while pointing out the amendments being prepared in the European Union. With regard to continuous changes in the financial markets, enhanced attention must also be paid to the sensitive area of deposit protection. The protection of this area of banking guarantees the credibility of the banking system. It can be stated that the safer the deposit protection, the higher the trust of depositors (customers) in the system.

¹ http://www.fovvr.sk/files/File/pod_vypl.pdf

Problematiku systému ochrany vkladov upravuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 94/19/ES z 30. mája 1994 o systémoch ochrany vkladov (ďalej len „smernica 94/14/ES“), ktorá bola transponovaná do slovenského právneho poriadku prostredníctvom zákona č. 118/1996 Z. z. o ochrane vkladov a zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane vkladov“). Na základe neustále sa prehľbujúcej finančnej krízy bola smernica 94/19/ES zmenená a doplnená smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2009/14/ES z 11. marca 2009 (ďalej len „smernica 2009/14/ES“), z ktorej vyplývajúce zmeny sú zohľadnené v zákone č. 505/2010 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon o ochrane vkladov.

Zabezpečovanie a výkony súvisiace s vyplácaním náhrad za nedostupné vklady klientov sú v Slovenskej republike realizované prostredníctvom Fondu ochrany vkladov, ktorý je zriadený v zmysle § 2 ods. 1 zákona o ochrane vkladov. Jeho prioritnými funkciami sú vyplácanie náhrad za nedostupné vklady v bankách a v pobočkách zahraničných bánk a zhromažďovanie finančných prostriedkov, získaných z príspevkov od bánk a pobočiek zahraničných bánk.

V zmysle § 3 ods. 5 zákona o ochrane vkladov sa za nedostupný vklad považuje vklad:

- uložený v banke alebo v pobočke zahraničnej banky, ktorá bola podľa § 8 ods. 3 vyhlásená za neschopnú vyplácať vklady,
- uložený v banke alebo v pobočke zahraničnej banky, v ktorej bolo pozastavené nakladanie s vkladmi v dôsledku rozhodnutia konkurzného súdu vydaného v konkurznom konaní podľa osobitného zákona, ak sa toto rozhodnutie stalo vykonateľným pred vyhlásením podľa § 8 ods. 3.

Fond ochrany vkladov zabezpečuje vyplácanie náhrad tak fyzickým osobám, ako aj niektorým zákonom vymedzeným právnickým osobám; tieto osoby sú predmetom ustanovenia § 3 ods. 3 zákona o ochrane vkladov.

Fond ochrany vkladov na pravidelnej báze preveruje celkové nastavenie systému ochrany vkladov vrátane jeho bezproblémovej funkčnosti v spolupráci s Národnou bankou Slovenska a Mi-

nisterstvom financií Slovenskej republiky. Túto povinnosť, ktorá bola uložená všetkým krajinám Európskej únie, vykonáva na základe § 12 ods. 7 zákona o ochrane vkladov. Na zabezpečenie tejto úlohy sú banky povinné poskytnúť Fondu ochrany vkladov súčinnosť pri poskytovaní potrebných informácií. Podrobnosti o činnosti Fondu ochrany vkladov sú predmetom úpravy jeho stanov.

Banky a pobočky zahraničných bánk, ktoré prijímajú vklady, resp. v ktorých sú vklady uložené, sú povinné zúčastniť sa na ochrane vkladov a platiť doň príspevky podľa § 5 až 7 zákona o ochrane vkladov. Povinnosť zúčastňovať sa na ochrane vkladov vzniká bankám a pobočkám zahraničných bánk dňom prijatia prvého vkladu, ktorý je chránený v zmysle zákona o ochrane vkladov. V tejto súvislosti treba poukázať na to, že nie všetkým vkladom sa poskytuje ochrana v zmysle zákona o ochrane vkladov, ale len tým, ktoré zodpovedajú rozsahu vymedzenému v § 3 ods. 1 a 2 zákona o ochrane vkladov. Na jednej strane majú členské štáty v zmysle smernice vymedzený rozsah vkladov, ktoré podliehajú ochrane. Na druhej strane je členským štátom daný príliš veľký priestor na vylúčenie určitých bankových produktov alebo určitých vkladateľov spod tejto ochrany.

PRÁVO NA NÁHRADU NEDOSTUPNÝCH VKLADOV A LIMIT POSKYTNUTEJ NÁHRADY ZA NEDOSTUPNÝ VKLAD

Podľa čl. 3 bodu 1 všeobecných obchodných podmienok Fondu ochrany vkladov¹, právo na náhradu z Fondu za zákonom chránený nedostupný vklad uložený v banke má taký vkladateľ, na ktorého sa vzťahuje systém ochrany bankových vkladov v Slovenskej republike, ktorému patrí nedostupný vklad (vrátane práva na jeho výplatu) a pre ktorého je nedostupný vklad vedený v banke najmenej v rozsahu údajov o vkladateľovi a za ďalších podmienok uvedených v článku 2 odseku 5 týchto všeobecných podmienok; iná osoba má namiesto vkladateľa právo na náhradu len vtedy, ak sa na túto osobu vzťahuje systém ochrany bankových vkladov v Slovenskej republike a ak jej na zákonom chránený nedostupný vklad vkladateľa

alebo na časť zákonom chráneného nedostupného vkladu vkladateľa vzniklo právo...“

Z uvedeného vyplýva, že rozsah možnej ochrany vkladov poskytovaný Fondom ochrany vkladov je vymedzený v rámci zákona o ochrane vkladov. Znamená to, že vklady osôb vylúčené z rozsahu tohto zákona, nespádajú pod jeho ochranu.

Klient prípadne iná osoba (inou osobou môže byť napríklad dedič, keďže náhrada za nedostupný vklad môže byť predmetom dedičstva) uplatňujúca si právo na náhradu za nedostupný vklad je povinná toto právo preukázať, a to preukázaním svojej totožnosti a preukázaním toho, že má právo na jeho výplatu.

Fond ochrany vkladov vypláca klientom náhrady za vklady, ktoré sú nedostupné. Vklad je nedostupný, ak je banka alebo pobočka zahraničnej banky vyhlásená za neschopnú vyplácať vklady podľa § 8 ods. 3 zákona o ochrane vkladov alebo ak vklady v banke a v pobočke zahraničnej banky sú pozastavené (to znamená, že nie je možné s nimi nakladať) v dôsledku vydaného rozhodnutia o vyhlásení konkurzu, ktoré nadobudlo vykonateľnosť pred vyhlásením podľa § 8 ods. 3 zákona o ochrane vkladov.

V prípade klienta banky je viac než pravdepodobné, že pri výbere banky, ktorej zverí svoje peňažné prostriedky, spravidla nezvažuje rizikovosť banky, ale sústreďuje sa na výšku úrokových sadzieb, ktoré mu banka poskytne.² Pozrime sa však bližšie, ako ochrana vkladov funguje. V zmysle § 9 ods. 2 zákona o ochrane vkladov sa za nedostupný vklad poskytuje náhrada „v súhrne jednému vkladateľovi alebo inej osobe oprávnenej podľa tohto zákona náhradu vo výške nedostupného vkladu, najviac však vo výške 100 000 eur.“

Ide o právnu úpravu prostredníctvom implementácie smernice 2009/14/ES, na základe ktorej bol stanovený tento limit. Cieľom stanoveného limitu bola predovšetkým harmonizácia výšky vyplácaných limitov v rámci všetkých členských štátov. Limit 100 000 eur je súhrnným limitom, čo pre vkladateľa znamená, že ide o limit v jednej banke vrátane jej pobočiek. Napríklad, ak má vkladateľ v jednej banke vklad vo výške 20 000 eur, druhý vklad vo výške 50 000 eur a tretí vklad vo výške 60 000 eur, vyplatí sa mu len 100 000 eur. Takže vkladateľ by v tomto prípade prišiel o 30 000 eur.

Účastníkmi systému ochrany vkladov v Slovenskej republike sú tak banky, ako aj pobočky zahraničných bánk. Pre klienta to v praxi znamená, že jeho vklady podliehajú ochrane vkladov, ktoré má uložené v pobočke zahraničnej banky vykonávajúcej svoje činnosti na území Slovenskej republiky, sú chránené priamo podľa zákona o ochrane vkladov alebo podľa postupu určeného domovským systémom ochrany vkladov členského štátu, v ktorom má zahraničná pobočka svoje sídlo (§ 4 ods. 3 zákona o ochrane vkladov). Zjednodušene povedané, klient má svoje vklady chránené „zahraničným“ systémom ochrany vkladov, ktorý mu poskytuje takú ochranu vkladov, ktorá je porovnateľná s rozsahom ochrany vkladov v zmysle tohto zákona. Takáto náhrada poskytovaná klientovi

nemôže byť vyššia ako stanovená výška náhrady v zmysle tohto zákona a súčasne musí byť splnený aspekt zaručenej vzájomnosti.³ Účasť pobočky zahraničnej banky na systéme ochrany vkladov, ktorá spadá pod systém ochrany vkladov v Slovenskej republike, upravujú ustanovenia uvedené v § 4 zákona o ochrane vkladov.

INFORMOVANOSŤ KLIENTA O NEDOSTUPNOSTI VKLADOV A LEHOTY NA UPLATNENIE PRÁVA NA VÝPLATU NÁHRAD ZA NEDOSTUPNÝ VKLAD

Ak nastane situácia, že banka aj napriek uplatneniu svojich likvidných prostriedkov nie je schopná počas 48 hodín vyplácať vklady, je povinná oznámiť túto skutočnosť Národnej banke Slovenska a Fondu ochrany vkladov. Ak je v banke zavedená nútená správa, oznamovaciu povinnosť na seba preberá správca. Rozhodnutie vo veci vyhlásenia banky za neschopnú vyplácať svoje vklady vydáva Národná banka Slovenska v zmysle § 8 ods. 4 zákona o ochrane vkladov.

V tejto situácii môžu byť klientovi nápomocné všeobecné podmienky vyplácania náhrad za nedostupné vklady, ktoré sú k dispozícii v každej banke. V zmysle § 37 ods. 4 zákona č. 483/2001 zákona o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona 314/2011 Z. z., „banka a pobočka zahraničnej banky sú povinné uverejniť na svojej internetovej stránke a vo svojich prevádzkových priestoroch aj písomné informácie o ochrane vkladov v rozsahu ustanovenom osobitným zákonom...“

Fond ochrany vkladov v lehote a za podmienok určených v § 10 ods. 1 zákona o ochrane vkladov oznámi miesto a spôsob vyplácania náhrad banke alebo správcovi. Banka alebo správca sú povinní zverejniť tieto informácie prostredníctvom hromadných informačných prostriedkov s celoštátnou pôsobnosťou a poskytnúť tieto informácie vo verejných priestoroch banky. Lehota na vyplácanie náhrad je určená na dvadsať pracovných dní. Túto lehotu možno po predchádzajúcom súhlase Národnej banky Slovenska opätovne predĺžiť najviac o desať dní. Ak by si klient nemohol uplatniť právo na vyplatenie náhrady za nedostupný vklad v rámci vyššie uvedených lehôt, môže si ho uplatniť aj po ich uplynutí na základe preukázateľne závažných dôvodov a odôvodnenej žiadosti o poskytnutie náhrady. Takúto žiadosť si možno uplatniť prostredníctvom Fondu ochrany vkladov najneskôr do troch rokov, keď sa vklady v banke stali nedostupnými podľa § 3 ods. 5 zákona o ochrane vkladov.

PRIPRAVOVANÉ ZMENY V OBLASTI SYSTÉMOV OCHRANY VKLADOV

V čase finančnej krízy sa z dôvodu zvýšenia dôvery klientov v systém ochrany vkladov prijala smernica 2009/14/ES. Vydaním tejto smernice sa však nepodarilo zohľadniť všetky pôvodne navrhované zmeny, a preto sa v nej uviedla doložka o preskúmaní aspektov ovplyvňujúcich systém ochrany vkladov v rámci všetkých členských štátov.

2 Takáčová, D. In: Belás, J., Horvátová, E., Chovancová, B., Malacká, V.: Finančné trhy a bankovníctvo. Žilina, Vydavateľ GEORG Žilina, 2009, s. 183.
3 Limit 100 000 eur nemôže byť prekročený a súčasne, ak sa nachádzajú slovenské pobočky bánk v inom členskom štáte, poskytnú sa ich klientom porovnateľná ochrana, akú poskytuje Fond ochrany vkladov v SR.

V celom európskom systéme ochrany vkladov je aktuálne viac než 40 systémov ochrany vkladov, ktoré Európska komisia preskúmala. V máji a júni 2009 prebiehali verejné diskusie, ktoré sa v auguste 2009 sumárne uzavreli prijatím 104 pripomienok a súhrnnou správou. V diskusiách sa pozornosť upriamovala na štyri okruhy: banky a ich asociácie, spotrebiteľia a ich asociácie, členské štáty a systémy ochrany vkladov. Počas preskúmania smernice systémov ochrany vkladov v Európskej únii sa kládol dôraz najmä na nepredvídateľnosť zlyhávania bánk, ktoré nie je možné aktuálne monitorovať na požadovanej úrovni. V tejto súvislosti bolo nevyhnutné zohľadniť aj účinky či už aktuálnych, alebo budúcich opatrení týkajúcich sa bankového sektora. Na základe zistení z prieskumov Európskej únie sa vypracoval nový návrh smernice o ochrane vkladov, ktorý bol opätovne prepracovaný a doplnený o významné zmeny. Tento návrh je v súčasnosti predmetom diskusií v rámci pracovnej skupiny pripravujúcej finálne znenie smernice.

V navrhovanom znení smernice o ochrane vkladov sa uvažuje o skrátení lehoty na vyplácanie vkladov; skrátenie uvedenej lehoty podporil aj Európsky parlament. Skrátenie tejto lehoty by v praxi predstavovalo zvýšenie nákladov spojených s rýchlejšim zabezpečením úloh spojených s vyplácaním vkladov tak pre systém ochrany vkladov, ako aj pre samotné banky.

Pripravované zmeny by sa mali dotknúť aj výšky mimoriadnych príspevkov bánk do systému ochrany vkladov pre prípad, ak by nemal dostatok finančných prostriedkov, a to ich zvýšením v rozsahu od približne 0,5 % a viac z oprávnených vkladov za kalendárny rok.

V niektorých členských štátoch sa prostriedky zo systému ochrany vkladov okrem prioritného účelu, ktorým je vyplatenie náhrad klientom, používajú aj na iné účely. V tejto súvislosti sa uvažuje o rozšírení účelu použitia týchto peňažných prostriedkov, a to napríklad aj na investovanie či požičiavanie. Rozšírenie účelu použitia peňažných prostriedkov takýmto spôsobom predstavuje značné morálne riziko, ktoré by bolo ťažko akceptovateľné, ak by bolo dané členskému štátu čo i len ako možnosť na výber.

S cieľom harmonizácie a možnej finančnej pomoci v rámci systémov ochrany vkladov sa v Európskej únii navrhuje uplatniť právo systémov ochrany vkladov jednotlivých členských štátov prijať pôžičku od iného systému ochrany vkladov. Hoci poskytnutá pôžička by sa mohla použiť len na účel vyplatenia náhrad, tento účel nie je možné považovať za totožný s účelom samotného použitia finančných prostriedkov systému ochrany vkladov. V súvislosti s uplatnením takéhoto návrhu v praxi však hrozí niekoľko problémov. Predstavme si, že jeden systém ochrany vkladov požičia prostriedky inému systému ochrany vkladov pri navrhovanej lehote na splatenie pôžičky 5 rokov. Táto lehota je dostatočne dlhá na možnosť vzniku finančných problémov. V prípade, že systém, ktorý si požičal prostriedky, nemôže tieto

prostriedky z odôvodnených príčin splatiť, druhý systém, ktorý mu tieto prostriedky požičal a tiež sa dostal do podobnej situácie, môže požiadať o pôžičku iný systém a máme tu možnosť vzniku zacyklenia, resp. zadlženia celého systému.

Vo svojej podstate nie je potrebné a priori odmietat možnosť poskytovania takýchto pôžičiek, ale podstatné je striktné upraviť podmienky ich poskytovania. Keď si predstavíme, že návrh smernice neupravuje ani postup (resp. sankčné konanie) pre prípad, keď sa nevyplatí časť pôžičky, prípadne jej celá výška. Vzhľadom na vyššie spomenuté argumenty naplnenie uvedeného príkladu sa javí ako veľmi reálne.

Ďalšie zmeny by sa mali dotknúť aj oblasti výpočtu príspevkov do systému ochrany vkladov. Uvažuje sa o jeho určení na základe stupňa rizika, ktorému bude banka vystavená. Uvedenú zmenu nie je možné vnímať ako objektívne pravidlo, ktoré by zaručilo transparentný prístup ku všetkým bankám, keďže používané stupne rizika určené bankám sa môžu značne zmeniť, či už pozitívne alebo negatívne. Vzniknuté priepastné rozdiely medzi hodnotenými bankami môžu vyvolať nežiaduci efekt v podobe presúvania vkladov klientov z jednej banky do druhej.

Positívne zmeny z pohľadu klienta sa navrhujú v oblasti informačnej povinnosti, ktorá sa pre banky rozšírila. Na tento účel bol vypracovaný formulár, ktorý bude klienta vopred informovať o výške ochrany jeho vkladu. Informovanosť klienta o ochrane vkladov v podobe reklamy sa bude obmedzovať len na uvedenie tejto informácie v stručnej podobe, aby sa zabránilo jej zneužívaniu na marketingové účely.

Navrhovanú účinnosť novej smernice o ochrane vkladov môžeme rozdeliť do troch základných etáp:

- a) rok 2012 – po schválení návrhu smernice Európskym parlamentom a Radou členské štáty uvedú do účinnosti zákony a iné právne predpisy potrebné na dosiahnutie súladu s prijatým návrhom smernice,
- b) rok 2013 – nadobudnutie účinnosti ustanovení o rýchlejšom vyplácaní vkladov a financovaní systémov ochrany vkladov,
- c) rok 2020 – nadobudnutie účinnosti ustanovení o poskytovaní pôžičiek medzi systémami ochrany vkladov v rámci Európskej únie.

Paradoxom je, že niektoré systémy ochrany vkladov ešte viac oslabujú samotné banky napríklad aj tým, že začínú kumulovať príspevky od bánk (ex ante) slúžiace na záchranu zlyhaných bánk, teda až vtedy, keď niektorá banka začne zlyhávať. Aj to bol jeden z dôvodov harmonizácie systémov ochrany vkladov v členských štátoch Európskej únie. Cieľom Európskej komisie je aplikovať v uvedenej oblasti čo najväčšiu mieru harmonizácie, čoho príkladom sú aj aktuálne práce prebiehajúce na vypracovaní nového návrhu smernice o ochrane vkladov. Vďaka pripravovanému novému zneniu smernice o ochrane vkladov sa očakáva, že problematika ochrany vkladov získa ucelenejšiu štruktúru a pre bankovú prax bude prínosom.

Výzvy novej regulácie po zavedení pravidiel Bazilej III

Jana Tašková

Dexia banka Slovensko, a. s.

This period is very interesting for the Slovak and European banking industry, as legal standards have just been published, which are to determine its business limits in forthcoming years. A new EC Directive of 20 July 2011 and the EC Regulation of July 2011 will be effective from 1st January 2011, which are to implement rules, recommended by the Basel Committee, called Basel III, in the European banking law comprehensively. Namely, it is incorporation of empirical and theoretical knowledge of causes and consequences of the recent financial crisis, aimed to prevent damage, arising from its uncontrollable course. Setting new qualitative and quantitative requirements for bank capital and liquidity should reduce cyclicalities of economic development and its consequences for the financial sector with a direct impact on the economy of European countries. The stability of the banking and financial system is essential for the consolidation of the current crisis of public finance and debt crisis in the European countries. This paper has attempted to arrange information on main features of European banking regulation in a chronological way, starting from Basel I until today, in the system of causality between individual stages, as they are perceived by the Slovak banking practice.

V dôsledku ničivých otrasov na finančných trhoch po roku 2007 sa ukázala nezastupiteľná úloha kapitálu nielen ako nárazníkovej vrstvy na vstrebávanie strát z realizácie úverových rizík, ale aj ako nenahraditeľného „vankúša“ na tlmenie kríz likvidity a systémových kríz. Ukázalo sa, že pôvodný bazilejský rámec kapitálovej primeranosti (*Capital adequacy framework*) založený na riadení kapitálovej dostatočnosti je správny. Prekonali sice niekoľko aktualizácií, tak ako sa menila banková prax a finančné trhy, ale pôvodná myšlienka funkcie kapitálu ako jediného nástroja na zdoľávanie kríz bola správna. V tomto duchu je v súčasnosti sformulovaný a postupne implementovaný aj systém novej regulácie pod celkovým názvom Bazilej III.¹

KAPITÁL BÁNK A BANKOVÁ REGULÁCIA

Kapitál a jeho pomer k rizikovo váženým expozíciám bánk sa používa už celé desaťročia ako najdôležitejší nástroj bankovej regulácie. Túto funkciu predurčuje jeho podstata a význam pre finančnú stabilitu. Keďže žiadny regulátor (národný či nadnárodný) si nemôže dať za úlohu poraziť ekonomický cyklus, musí nájsť nástroje a systém postupov, ako usmerňovať fungovanie finančného sektora tak, aby tento cyklus neprehlboval, ale naopak pomáhal pri prekonávaní cyklických výkyvov.

Bankovú reguláciu výstižne vyjadrila Emília Zimková ako „stanovenie a presadzovanie pravidiel a podmienok pre finančný sektor, hlavne pre sektor bankovníctva. Je to súhrn pravidiel upravujúcich vstup, pôsobnosť a zánik finančných inštitúcií. Dohľad nad finančnými inštitúciami môže charakterizovať ako konkrétnu formu kontroly dodržiavania stanovených pravidiel spolu s prijí-

maním opatrení na ich nápravu vrátane vyvodzovania sankcií pri ich nedodržiavaní.“²

Položme si otázku, či a prečo potrebuje bankový a vôbec finančný sektor reguláciu? Historicky sú s každým druhom regulácie veľmi rozporuplné skúsenosti a regulované sektory sa veľmi ťažko zmierujú s umelými zásahmi do ich podnikateľskej činnosti. Ekonomický vývoj najmä 20. storočia však ukázal, že trhový mechanizmus už nie je schopný zabezpečiť dlhodobé pozitívne vplyvy hospodárskych kríz z 19. storočia a musí nastúpiť istá forma regulácie so zmierňujúcim vplyvom na následky kríz.³

Prvým signálom tejto zmeny boli dôsledky veľkej hospodárskej krízy v 30-tych rokoch. V USA krátko po uvedení do úradu prezidenta Franklina Roosevelta v roku 1933 kongres nariadil rozsiahle nové opatrenia, ktoré by definovali finančnú reguláciu na celé desaťročia. Vytvorili *Federal Deposit Insurance Corporation* (FDIC), ktorá mala čeliť problémom bánk a panike v poistení bankových vkladov drvivej väčšiny Američanov. Spolu s tým začali obmedzenia zákona o národnom bankovníctve a ďalších zákonov, ako je *Glassov-Steagallovo* zákon, ktorý stanovil regulačný systém so značným obmedzením pre tradičné komerčné banky na úverové činnosti v rámci vymedzenej zemepisnej oblasti. Zákon o cenných papieroch z roku 1933 a *Securities Exchange Act* z roku 1934 priniesli zvýšenie transparentnosti a zodpovednosti za obchodné a iné činnosti kapitálového trhu, čo znamenalo v podstate oddelenie komerčného a investičného bankovníctva.

Táto nová situácia zabezpečila na nasledujúcich 40 rokov relatívne stabilný vývoj. Bol však obmedzovaný zásahmi FED-u na ohraničenie výšky úrokových sadzieb z vkladov v bankách a spôso-

¹ Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems – revised version June 2011

² ZIMKOVÁ, E. 2006. Inštitucionálne usporiadanie regulácie finančných trhov a dohľadu nad nimi. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2006. s. 136. ISBN 80-8083-279-X.

³ Pozri napríklad *The Basel Committee's response to the financial crisis: report to the G20*, Oct. 2010.

4 Pozri Bis.org: *Proposals for International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*.

5 Napríklad 0% – hotovosť, štát, NBS, odpočítateľné položky z kapitálu; 20% – banky, štátne fondy, inkaso; 50% – mestá a obce, Eximbanka, hypotéky, železnice; 100% – všetko ostatné (podnikatelia, retail, hmotný majetok, majetkové účasti a akcie, ostatné aktíva).

6 Opatrenie NBS č. 2/1994 z 31. januára 1994 o kapitálovej primeranosti bánk.

bil únik vkladov do investičnej oblasti v dôsledku zániku možností konkurencie pri kumulovaní vkladov komerčnými bankami.

V tom čase v Európe bolo obdobie povojnovej obnovy a v podmienkach fungovania zlatého štandardu sa neočakávali žiadne zásadné systémové problémy vo finančnej sfére. Medzníkom však bolo zasadnutie MMF v roku 1971, keď bol v dôsledku medzinárodného nedostatku likvidity zrušený zlatý štandard. Ukázalo sa, že finančné nerovnováhy nadobudli svetový rozmer a musí nastať obdobie budovania systému bankovej regulácie, čo potvrdil aj priebeh finančných recesií a kríz 70-tych rokov. V tomto období zaznamenala aj Európa prvé otrasy silných finančných inštitúcií a ukázala sa akútna potreba riešiť štandardizáciu bankového podnikania.

Túto úlohu na seba prevzal samostatný výbor guvernérov národných regulátorov pri Medzinárodnej banke pre zúčtovanie (BIS) v Bazileji. Výsledkom dlhých ekonomických výskumov a diskusií s bankovým sektorom bol prvý koncept dohody o spoločnom postupe pri riadení bezpečnosti bánk, ktorému dnes hovoríme Bazilej I. Zásadne sa orientoval na limitovanie bánk pri pokuse minimalizovať objem kapitálu voči cudzím zdrojom. Na tento parameter sa zavesili aj ostatné požadované limity už viazané na jednotlivé riziká, ktoré boli v tom čase identifikované ako najvýznamnejšie.

PRVÝ KONCEPT BAZILEJSKEJ REGULÁCIE

Bazilejský výbor guvernérov centrálnych bánk ustanovil v júni 1973 *European Monetary Co-operation Fund* (EMCF), ktorého novou a prvoradou úlohou malo byť zabezpečenie finančnej stability na svetovom, vtedy veľmi roztrieštenom menovom a finančnom trhu. Vo februári 1975 bolo prvé stretnutie Bazilejského výboru pre bankovú reguláciu a dohľad. V máji 1983 bol zverejnený prvý koncept nových pravidiel od Bazilejského výboru pre bankovú reguláciu a dohľad – Bazilej I. V decembri 1987 BCBS zverejnila dokument „*Proposals for International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*“⁴ ako prvý kompletný koncept regulácie bankového sektora prostredníctvom riadenia kapitálovej primeranosti bánk. Podstatou zverejnenej koncepcie bolo rešpektovanie požiadavky primeranej výšky povinne držaného kapitálu voči rizikovo prevážnym aktívam bánk. Tento koncept počítal v prvej fáze len s úverovým rizikom položiek aktív.

Dôvody, pre ktoré bol vytvorený prvý koncept Bazileja I, by sme mohli zhrnúť do týchto základných bodov:

- kumulácia hlbokých štrukturálnych otrasov vo svete v 70-tych rokoch,
- zrušenie väzby peňažných jednotiek na zlato,
- svetový problém likvidity v prípade globálnych kríz,
- vysoká zraniteľnosť bankových subjektov a finančného sektora.

Kapitálová primeranosť predstavuje regulátorom stanovený minimálny podiel rizika, ktorý

na seba musí prevziať banka, resp. jej majiteľa, pri danom rozsahu podnikania, pri zohľadnení rizikovosti investícií a iných podnikateľských aktivít, ktoré banka podstupuje spravidla z rozhodnutia majiteľov. Primeraný objem kapitálu sa stanoví ako pomer objemu kapitálu – vlastných zdrojov v zmysle regulácie – k rizikovo prevážným položkám aktív. Ide teda o vyjadrenie, či držaný objem kapitálu zodpovedajúco kryje úverové riziko danej banky. Uvedený pomer nesmie byť menší ako 8 %. Postup na výpočet primeranej výšky kapitálu v tomto koncepte bol podriadený úvahe, že každá z položiek bilancie má odlišný rizikový profil, teda pravdepodobnosť, že zlyhá tá-ktorá pohľadávka, je odlišná. V koncepte je pevne stanovený systém tzv. rizikových váh pre jednotlivé typy protistrany.⁵

Na Slovensku bol tento koncept zavedený spolu so vznikom Národnej banky Slovenska a s formovaním sa bankového sektora po roku 1994. Kapitál pozostával prioritne len z najkvalitnejších položiek a žiadne hybridy okrem presne vymedzených podriadených dlhov neboli prípustné.⁶

ROZŠÍRENÝ KONCEPT BAZILEJA I

V roku 1997 bol koncept bazilejskej dohody rozšírený o povinnosť pokrývať kapitálom aj trhové riziká. Tento krok súvisel s prudkým rozvojom finančného inžinierstva vyvíjajúceho stále sofistikovanejšie produkty, s ktorými sa obchodovalo na burzách aj mimo nich a ktoré boli postavené na rôznych derivátových operáciách. Tieto sa najčastejšie oceňovali a obchodovali za prísne trhových podmienok a účtovali sa v tzv. obchodných knihách. Keďže boli a sú oceňované trhovými reálnymi cenami, sú veľmi volatilné a podliehajú prudkým zmenám podmienok na finančných trhoch. Takto vytvárajú dodatočné riziká, ktorých hodnota môže byť často zásadná pre existenciu banky. Vznikla nutnosť krytia týchto rizík kapitálom, a tak bol koncept rozšírený o túto oblasť.

Rozšírením bazilejského konceptu bol vytvorený nový tlak na zvýšenie objemu povinne držaného kapitálu, a preto regulátori ustúpili tlaku bankovej verejnosti a súhlasili s možnosťou rozšíriť hybridné nástroje nižšej kvality na účely kapitálu, tzv. Tier 3. Išlo o podriadené dlhy s kratšou splatnosťou a ostatné nástroje blížiacie sa takýmto podmienkam. Vychádzalo sa z predpokladu, že položky obchodných kníh v bankách sú držané krátkodobo na účely krátkodobého výkyvu ceny a zisku z tohto pohybu a nie je potrebné kryť takéto riziká dlhodobými zdrojmi.

Nedokonalosti prvého konceptu Bazileja I sa prejavili už po niekoľkých rokoch a nemožno povedať, že sa nedali očakávať. Musíme však rešpektovať, že všetky ustanovenia obsiahnuté v tejto dohode museli prejsť zložitým vyjednávaním a museli predstavovať vzájomne prijateľné podmienky. Najväčšími kritikmi dohody boli, samozrejme, užívateľia, teda dohliadané subjekty – banky.

Ukázalo sa, že:

- napriek pôvodnému zámeru pri vzniku dohody o kapitáli sa nepodarilo vyjadriť presnú mieru

- rizík jednotlivých aktív, lebo v štruktúrovanom ekonomickom prostredí je široká škála individuálnych podmienok, v ktorých sa jednotlivé riziká líšia („keď dvaja robia to isté, nie je to isté“),
- nepodarilo sa vylúčiť zdroj konkurenčnej nerovnosti bánk na trhu,
- pôsobnosť regulátora bola obmedzená len na voľbu rizikových váh,
- zachovali sa rozdiely v procedúrach na určenie požadovanej úrovne opravných položiek a rezerv,
- nepodarilo sa zjednotiť komponenty kapitálu Tier 1 a Tier 2, odpočítateľné položky od kapitálu ani rizikové váhy,
- dohoda nezjednotila prístup k monitorovaniu vplyvu triedenia vlastníckej štruktúry podriadených a ovládaných spoločností,
- dohoda neobsahuje žiadnu kvantifikáciu operačného rizika.

Druhý koncept bazilejskej regulácie

Pod tlakom bankového obchodu vypracovali regulátori tzv. novú dohodu o kapitáli (*New Basel Capital Accord, NBCA*) – ktorá neskôr dostala názov Bazilej II. Vydal ju bazilejský výbor⁷ a do európskeho právneho systému sa dostala prostredníctvom prepracovaného znenia smerníc⁸, ktoré boli neskôr vydané pod samostatným číslom, ako **smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo dňa 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo dňa 14. júna 2006 o kapitálovej primeranosti investičných subjektov a úverových inštitúcií.**

NBCA bola kvalitatívnym posunom v individuálnom prístupe ku každej finančnej inštitúcii prostredníctvom rizikovo orientovaného prístupu národného regulátora, ktorý presne kvantifikuje a vymedzuje akceptovateľnú mieru rizík vo vzťahu k výške kapitálu. Najdôležitejším faktorom charakterizujúcim nový prístup k stanoveniu miery akceptovateľného rizika je spojenie rizikových váh s metódou minimalizácie pravdepodobnosti vzniku rizikových udalostí prostredníctvom monitoringu riadiacich postupov regulátorom. Na základe tohto posúdenia má regulátor oprávnenie zvýšiť potrebu kapitálu nad požadovanú minimálnu hodnotu 8 %.

Bazilej II mal ambíciu vytvoriť „rizikovo citlivý“ prístup ku každej jednotlivej banke alebo skupine bánk. V konečnom dôsledku by zodpovedné banky s vyspelými metódami riadenia rizík boli zvýhodnené nižšou kapitálovou požiadavkou – nižšou rizikovou váhou, a získali tak konkurenčnú výhodu oproti ostatným účastníkom trhu. S nižšou požiadavkou na kapitál by banka mohla poskytnúť klientom výhodnejšie podmienky. Takto by „lepšie“ banky získavali postupne väčší podiel na trhoch a tie slabšie by sa snažili ich dobehnúť. Po niekoľkých rokoch by sa väčšina bánk správala zodpovedne, mala by perfektne vyvinuté systémy riadenia rizík a nepredstavovala by žiadne významné riziko pre finančnú stabilitu.

Tento stav sa mal dosiahnuť širokým konceptom regulácie rozloženým do troch pilierov, ktoré spočívajú v komplexnom pohľade na bezpečnosť banky zo strany troch účastníkov procesu bankového podnikania.

Prvým a z historického pohľadu najstarším účastníkom, ktorý má povinnosť bdieť nad stabilitou finančného sektora, je národný regulátor. Už v prvom bazilejskom systéme permanentne požadoval aktuálne informácie o stave vlastných zdrojov banky vo vzťahu k tzv. rizikovo váženým aktívam banky. Tým regulátor ustavične kontroloval prostredníctvom pravidelných výkazov mieru kapitálovej dostatočnosti bánk ako najdôležitejší parameter ich bezpečnosti. Nová dohoda priniesla do tohto systému jednak nový typ rizika – operačné riziko a jednak zmenila spôsob prístupov na meranie rizikovo vážených aktív v jednotlivých rizikách. Takto zaznamenal aj prvý pilier zásadné zmeny smerom k zvýšeniu citlivosti na prijímané riziká a citlivosti na diverzifikáciu portfólia v bilancii banky.

Druhým a z hľadiska fungovania banky nezastupiteľným účastníkom procesu riadenia a kontroly rizík banky je jej vlastník, akcionár, ktorý vstupuje do tohto procesu ako ten, kto prijíma na seba (na svoj kapitál) určité druhy presne vymedzených rizík s cieľom zhodnotiť svoj kapitál. Preto sa druhým pilierom novej dohody o kapitáli stal vnútorný systém riadenia kapitálovej dostatočnosti pre všetky typy významných rizík, zabezpečený sústavou vnútrobankových procesov orientovaných na optimalizáciu rizikovo a výnosovo orientovanej banky v prospech rastu jej hodnoty. Systém je v kompetencii riadiacich štruktúr banky a úloha regulátora sa tu preniesla na subjekt, ktorý musí požadovať funkčnosť tohto systému (ICAAP), musí ho hodnotiť (SREP) a v rámci toho definovať rizikový profil banky (RAS) pri každej bankovej dohľadke na mieste. V prípade neexistujúcich procesov na zabezpečenie ICAAP je regulátor povinný požadovať vyššie krytie kapitálom v prvom pilieri, čo je vždy pre banku a jej akcionárov neúnosne drahé.

Nakoniec v treťom pilieri musí do tohto veľmi zložitého mechanizmu vstúpiť aj investorská verejnosť, aby proces hodnotenia banky nebol skrytý pre potenciálneho investora. Preto súčasťou novej dohody o kapitáli je tretí pilier, ktorému tiež hovoríme „trhová disciplína“, kde sa všetky procesy hodnotenia kapitáloveho krytia rizík, ako aj strategické východiská banky pri riadení rizík musia pravidelne zverejňovať v požadovanom formáte a štruktúre, aby každý čitateľ bol schopný identifikovať súlad so svojimi dlhodobými zámermi v oblasti investovania.

Prvé skúsenosti s implementovaním Bazileja II boli preverené hlbokými finančnými otrasmi v rokoch 2007 až 2009 a počas nich sa dokonca objavili hlasy, že práve Bazilej II sa podieľal na prehĺbení a vzniku týchto otrasov. Vinníkov je určite viac, pravdou však je, že najväčšie škody utrpeli banky, ktoré boli v zmysle novej dohody najbezpečnejšie. Bazilejské pravidlá im umožnili držať

⁷ Basel Committee on banking supervision: „International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards“ BIS, jún 2004.

⁸ Directives of the European Parliament and of the Council Re-casting Directive 2000/12/EC and Council Directive 93/6/EEC.

- 9 Financial Stability Forum, *Report of the Financial Stability Forum on Addressing Procyclicality in the Financial System*. 2. 4. 2009.
- 10 HETTES, F.: Význam nariadenia v legislative ES/EÚ. In: *Biatec*, roč. 14, 2006.
- 11 Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems – revised version June 2011 §49 až 61.
- 12 Pozri „Brussels, 20. 7. 2011, COM(2011) 452 final PROPOSAL FOR A REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on prudential requirements for credit institutions and investment firms, PART I to PART III (ďalej len Nariadenie EC).
- 13 Vrstva kapitálu Tier 3 platná aj podľa Basel II bola rozhodnutím regulátorov zrušená.

nízky objem kapitálu vo vzťahu k bilancii a najmä podsúvahe. Problémy sa prejavili, keď banky odmietli „rolovanie“ investícií na medzibankovom trhu, čo vytvorilo masívne problémy s ich refinancovaním. Do existenčnej nerovnováhy sa dostali dovtedy najbezpečnejšie banky. Ukázalo sa, že kapitálová pozícia bánk môže vplyvom rizika likvidity erodovať a problémy s likviditou môžu vyústiť do bankrotu aj v prípade, že banky sú technicky solventné.

Môžeme diskutovať na tému kvality, respektíve nedostatočnosti systému Bazilej II, ale zároveň musíme rešpektovať historickú skutočnosť, že nový systém regulácie vstúpil v Európe do platnosti po roku 2006. Na Slovensku bol napríklad implementovaný opatrením NBS č. 4/2007. V USA, kde kríza vznikla, sa Bazilej II takmer vôbec neimplementoval. Z historicky objektívneho hľadiska teda musíme uznať, že vplyv vtedajšej novej regulácie bol v čase krízy veľmi obmedzený. Zvlášť závažné obmedzenia akéhokoľvek vplyvu mal systém ICAAP, teda druhý pilier, ktorý v zmysle nastavenia NBCA mal mapovať, ošetrovať a riadiť všetky materiálne riziká každej jednotlivé banky, teda aj riziko likvidity, ktoré sa ukázalo ako najzásadnejší problém. Skutočná účinná realizácia požiadaviek ICAAP sa začala systematicky budovať až po zvládnutí prvého piliera, teda v čase krízy.

Na tému hľadania príčin vzniku takého hlbokého krízového prepadu bolo vypracovaných veľa medzinárodných aj národných výskumných štúdií. Rada by som však poukázala na pomerne komplexný výskum, ktorý zverejnil Výbor pre finančnú stabilitu (Financial stability board),⁹ ktorý poukazuje na vysoký podiel procyklicky pôsobiach medzinárodných účtovných štandardov pri preceňovaní aktív a pasív na reálnu hodnotu (*fair value*) a nesprávne oceňované straty z omeškaných pohľadávok. Tieto dlhodobé vytvorili priestor na nesprávne ocenenie rizík a podporili nekontrolovateľnú aktivitu bánk, často v rozpore so schopnosťou financovať svoje aktivity. Samozrejme, svoj podiel zohrali aj modely používané na odhady úverových rizík v zmysle kritérií Bazileja II. Regulátori v prechodnej fáze povolili používať historické údaje s krátkym horizontom, ktorý však nepokrýval celý cyklus a nezobrazoval verne (*fair*) hodnotu prijatých rizík obsiahnutých v ex pozíciách.

BAZILEJ III AKO PRIAMA REAKCIA NA DOPADY FINANČNEJ KRÍZY

Ako ukázala kríza, napriek zamýšľanej komplexnosti druhého bazilejského konceptu je šírka Bazileja II nedostatočná. Preto sa mení úloha a zodpovednosť regulácie bankového riadenia rizík, najmä pokiaľ ide o stanovenie hraničných parametrov rizík pre finančné inštitúcie. **Prechádza sa z jednostrannej regulácie prostredníctvom sledovania kapitálu na komplexný systém zahŕňajúci okrem iného aj likviditu a bilančnú páku.** Tento systém sa do európskeho práva implementoval nariadením Európskej komisie a smernicou, často označovanými ako CRD IV.

Z podstaty právneho poriadku EÚ je nariadenie Európskej komisie priamo záväzné pre národné legislatívy členských štátov, čiže počnúc 1. januárom 2013 začne platiť aj na území SR. „V zásade možno konštatovať, že nariadenie sa netransponuje (neprenáša) a ani sa nekonkretizuje alebo nedopĺňa právnym aktom členského štátu EÚ. Nariadenie zakladá práva a ukladá povinnosti subjektom, ktorým je určené. Jednotlivec sa môže dovolávať nariadenia rovnako ako predpisov národného práva.“¹⁰ Nová smernica a nariadenie zároveň rušia smernice 48/2006/ES a 49/2006/ES, ktoré implementovali druhý bazilejský koncept do bankového práva.

Prvé a najväčšie zmeny sa týkajú **kvality kapitálu**, ktorý možno použiť na účely regulácie. V zmysle pravidiel BIS pre Bazilej III¹¹ je tento kapitál definovaný ako súčet dvoch zložiek kapitálu Tier 1 a Tier 2¹² po odpočítaní presne stanovených položiek bilancie.¹³

Kapitál Tier 1 sa nazýva aj „*going-concern capital*“ a pozostáva z dvoch zložiek, z hlavného a vedľajšieho kapitálu Tier 1. Kapitál Tier 2 sa nazýva aj „*gone concern capital*“.

Z hľadiska definície kapitálu na účely regulácie je rozhodujúca nielen skladba, ale hlavne kvalita položiek bilancie. Pod kvalitou sa chápe **bezprostredná možnosť a nepretržitá spôsobilosť kapitálu**:

- absorbovať straty v prípade realizácie rizík banky promptne a bez ohrozenia funkčnosti banky ako inštitúcie,
- nepretržite zabezpečovať zdroj krytia rizika,
- zabezpečiť flexibilitu realizácie platieb,
- primeraná kapacita zdrojov v zmysle národnej aj európskej legislatívy.

Tieto zdroje sa považujú za najkvalitnejšie, pretože sú v každom legislatívnom poriadku určené na krytie strát z podnikania daného subjektu priamo bez akýchkoľvek dodatočných rozhodnutí akcionárov. Ide o tú časť vlastných zdrojov banky, ktorou akcionári ručia za stabilitu banky. Je to teda vrstva kapitálu, ktorá má zabezpečiť **plynulé udržanie a rozvoj bankovej činnosti aj v ekonomicky najhorších časoch bez nutnosti likvidácie či konkurzu banky**. Pribeh krízy totiž ukázal hlboké nedokonalosti a v konečnom dôsledku nedostatočnosť pokrytia strát kapitálom v čase otrasu. Veľký podiel na tom mali aj neprehľadné a nekvalitné typy hybridných kontraktov, ktoré boli deklarované ako Tier 1 alebo Tier 2, ale v kríze zmizli alebo boli nepoužiteľné.

Okrem sprísnenia kvalitatívnych požiadaviek došlo k zmene v odpočítateľných položkách od vrstvy Tier 1. Vychádza sa z logiky, že akákoľvek realizovaná strata sa okamžite prejaví v zisku alebo strate spoločnosti v danom období. Ďalšie položky sa vynímajú z kapitálu Tier 1 pre svoju nelikvidnosť, čím nemôžu slúžiť ako výnosové aktívum. Ide o nasledujúce položky:

- straty bežného roka a minulých období,
- nerealizované straty z pozícií v reálnej hodnote, ktoré sú preceňované voči kapitálu,
- odkúpené vlastné akcie,

- goodwill a ostatné položky nehmotného majetku, ktoré nespĺňajú kvalitatívne požiadavky pre Tier 1,
- odložená daňová pohľadávka,
- nedostatok vytvorených opravných položiek na vykalkulovanú očakávanú stratu pri IRB prístupe,
- investície do relevantných, ale nekonsolidovaných dcérskych spoločností,
- najrizikovejšie sekuritizačné expozície.

Podrobný výpočet špecifických podmienok na uskutočňovanie odpočtu od vlastného imania je obsiahnutý v nariadení Európskej komisie 452 z 20. júla 2011. Okrem rozsahu položiek kapitálu a odpočítateľnosti niektorých bilančných položiek sú nastavené nové kvalitatívne kritériá na zabezpečenie prípustnosti nástrojov v hlavnom kapitáli Tier 1. Ide najmä o to, že

- musia byť najpodriadenejším aktívom,
- nesmú mať žiadnu formu záväzku (teda nesmú to byť ani preferenčné nástroje),
- istina nie je splatná s výnimkou likvidácie,
- úroky a iné benefity nie sú zmluvne záväzné a emitent má právo od nich odstúpiť aj bez likvidácie, napríklad v prípade potreby posilnenia kapitálovej zložky Tier 1,
- emitent nemá žiadny záväzok nakupovať späť tieto nástroje,
- nemôžu byť ničím zabezpečené a
- musia byť explicitne vykazované v súvahe, nie ako záväzok.

Pre slovenský bankový sektor bude úplne nová možnosť využívať tzv. vedľajší kapitál Tier 1, ktorý môžu tvoriť:

- kapitálové nástroje, ktoré spĺňajú presne vymedzené kvalitatívne kritériá,
- úroky a iné benefity súvisiace s emisiou uvedených kapitálových nástrojov.

Kým v prípade hlavného kapitálu Tier 1 došlo k zmenám v jeho definícii a kvalite, vedľajší kapitál Tier 1 je v našich podmienkach **úplne novou možnosťou** zaradiť do prvej vrstvy kapitálu dlhové nástroje, ktoré sú na rozhraní záväzku a kapitálu aj z účtovného hľadiska. Z dôvodu zabezpečenia hlavnej funkcie kapitálu – pohlcovania strát v prípade neočakávaných systémových výkyvov – sú presne stanovené kvalitatívne požiadavky na tieto nástroje Tier 1. V žiadnom prípade nejde o nástroje s určenou splatnosťou, ide o perpetuálne emisie. Splatenosť môže byť iniciovaná len zo strany emitenta, najskôr po piatich rokoch a so súhlasom regulátora, teda len v prípade výbornej kapitálovej vybavenosti.

Zároveň musia spĺňať rovnaké kritériá ako nástroje hlavného kapitálu Tier 1:

- úroky a iné benefity nie sú zmluvne záväzné a emitent má právo od nich odstúpiť aj bez likvidácie,
- emitent nemá žiaden záväzok nakupovať späť tieto nástroje,
- nemôžu byť ničím zabezpečené, teda rizikom sa blížia akciám,
- majú zmluvnú doložku podriadenosti,
- obsahujú call opciu na okamžité preklopenie do akcií.

Akciovou zložkou uvedených nástrojov je zmluvne zabudovaná call opcia na možnosť okamžitého preklopenia nástroja na akcie banky. Spúšťačom je dosiahnutie hranice (trigger signálu), ktorá je v smernici CRD IV navrhovaná na 5,125 %. Znamená to, že ak primeranosť hlavného kapitálu Tier 1 klesne vďaka vysokým stratám banky alebo vďaka neúmernému rastu rizikovo vážených aktív banky pod hranicu 5,125 %, banka je povinná okamžite preklopiť určitý objem vedľajšieho kapitálu Tier 1 na hlavný kapitál Tier 1. Držitelia tohto nástroja prestávajú inkasovať úrok a ich podiel na hospodárení banky sa mení na prípadné dividendy z akcií.

Touto zmenou zjednotil regulátor podmienky pre prípustnosť určitých nástrojov na účely krytia rizík a obmedzil neúčinné a neefektívne široké spektrum hybridných nástrojov, ktoré využívali banky najmä vo vyspelej Európe.

Niektoré kapitálové nástroje nespĺňali očakávania trhov a regulátorov vzhľadom na nespôsobilosť pohlcovať straty, na ich trvalosť a flexibilitu platieb, ako aj kapacitu potrebnú na zachovanie chodu bánk. Ide najmä o účinnosť uvedených troch kritérií pre hybridné kapitálové nástroje (hybridy), ktoré ešte tvoria súčasť vlastných zdrojov bánk v krajinách G10. V pôvodnej smernici o kapitálových požiadavkách prijatej v roku 2006 nebol definovaný rámec EÚ na uznanie hybridných nástrojov v kapitáli bánk Tier 1, preto tak musela urobiť smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/111/ES zo 16. septembra 2009, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2006/48/ES. Uvedené kvalitatívne kritériá boli dohodnuté na úrovni skupiny G10 a oznámené v tlačovej správe už v roku 1998 v Sydney. Napriek tomu je dodnes veľká nejednotnosť v aplikácii týchto parametrov a nový systém regulácie ponechal prechodné obdobie na ich postupné umorovanie v bilanciách bánk počas nasledujúcich 10 rokov.¹⁴ Z týchto dôvodov bude požiadavka budovania kvalitného kapitálu ešte zásadnejšou. Preto sa uskutočnilo veľa kvantitatívnych štúdií o vplyve nákladov na budovanie dodatočného kapitálu na cenu produktov a v konečnom dôsledku na vývoj HDP.¹⁵

Vo vrstve kapitálu Tier 2 nenastali zásadné zmeny, nový systém regulácie však zmenil a zjednotil požiadavky na tieto nástroje, keď priblížil kvalitatívne požiadavky na hybridné nástroje v kapitáli Tier 2 ku kapitálu Tier 1. Vrstva Tier 2 má tri základné časti:

- podriadený dlh s minimálne 5-ročnou splatnosťou a s požiadavkou podriadenosti v prípade likvidácie banky,
- prebytok vytvorených opravných položiek nad identifikovanou očakávanou stratou v bankách s IRB prístupom pri výpočte rizikovo vážených aktív (RWA),
- novozavedená možnosť tvorby dodatkového kapitálu prostredníctvom prebytku vytvorených opravných položiek nad očakávanú stratu aj pre banky so štandardizovaným spôsobom kalkulácie RWA, s horným limitom 1 : 25 % hodnoty RWA.¹⁶

14 Podrobnejšie pozri Brussels, 20.7.2011 SEC(2011) 949 final COMMISSION STAFF WORKING PAPER IMPACT ASSESSMENT Accompanying the document Regulation of the European Parliament and the Council on prudential requirements for the credit institutions and investment firms.

15 Pozri napríklad BIS Working paper N 324, alebo Správu EC Rade a Európskemu parlamentu o účinkoch smerníc 48 a 49/2006/ES na hospodársky cyklus z 23.6.2010.

16 Uvedená časť dodatkového kapitálu bude mať zásadný význam po implementácii nového účtovníctva podľa IFRS 9, kde bude potreba účtovania preценenia položiek v nabehnutej hodnote založená na očakávaných stratách. V tomto novom spôsobe oceňovania bude preukázateľné, ktoré opravné položky sú individuálne, skupinové alebo „všeobecné“, ako to požaduje regulátor. Pozri Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems – revised version June 2011, § 60.

17 Brussels, 20.7.2011 COM(2011) 452 final PROPOSAL FOR A REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on prudential requirements for credit institutions and investment firms PART I to PART III.

18 Global systemically important banks: Assessment methodology and the additional loss absorbency requirement – consultative document BIS 2011.

Tretia vrstva kapitálu bola súčasťou rozširovania prvej bazilejskej dohody a mala za cieľ pokrývať výkyvy trhovými cenami z dôvodu zmeny trhovými podmienok. Keďže položky obchodnej knihy sa preceňujú denne na základe trhovými cenami na reálnu hodnotu priamo proti zisku a strate banky, vplyv externého prostredia je najcitlivejší práve v tejto oblasti.

Ako súčasťou tejto vrstvy kapitálu sú povolené hybridy s kratšou dobou splatnosti. Sú limitované veľkosťou časti kapitálu Tier 1, ktorú banka vyčlení na krytie trhovými rizikami.

Priebeh poslednej krízy však potvrdil, že práve v obchodných knihách bánk je naakumulované také vysoké úverové a preceňovacie riziko, že žiadny dodatkový kapitál v prípade krízy nie je schopný slúžiť na ich krytie. Každá realizovaná strata z preceňovania sa priamo premieta do hospodárskeho výsledku, ktorý, ak je stratou, spôsobí atrofii kapitálu Tier 1, a tým ani vrstva Tier 3 nebude účinná.

Z týchto dôvodov sa v novom systéme regulácie nepočíta s touto vrstvou kapitálu a aj riziká obchodných operácií musia byť priamo kryté najkvalitnejším kapitálom. Keďže hybridné nástroje v kapitáli Tier 3 majú krátku splatnosť, postupne do účinnosti nového nariadenia nadobudnú splatnosť a vypadnú z bilancii bánk ako neúčinné a zbytočne drahé záväzky.

Neoddeliteľnou súčasťou novej regulácie je stanovenie nových parametrov pre „bezpečne fungujúcu banku“. Nárast počtu ukazovateľov bezpečne fungujúcej banky spolu so sprísnením ich požadovaných hodnôt patrí **do druhej skupiny zmien** smerujúcich k zvýšeniu stability finančných systémov.

Namiesto v súčasnosti používaného pomeru RWA k celkovému kapitálu v hodnote 8 % sa po implementácii Bazileja III budú vyžadovať nasledujúce pomery:

- kapitál Tier 1 (v novom poňatí) – zavádza sa nový parameter požiadavky voči Tier 1, ktorý bude od roka 2013 narastať z hodnoty 4,5 % na 6 %,
- novozavádzaná požiadavka na hlavný kapitál Tier 1 bude narastať z 3,5 % na 4,5 % v roku 2015.

Na zabezpečenie zmierňujúcej funkcie regulácie v prípade krízy sa zavádzajú dva nové typy rezerv, ktoré sa budujú v čase pokoja, aby sa dali použiť v čase poklesu. Ide o nasledujúce rezervy:

Rezerva na zachovanie kapitálu s postupným nárastom o 0,625 % ročne v rokoch 2016 až 2019. Táto požiadavka sa má uplatňovať na hlavný kapitál Tier 1 kumulovane a nesmie sa použiť na krytie akýchkoľvek dodatočných požiadaviek vyplývajúcich z dohliadky.

Kapitálová rezerva špecifická pre inštitúciu – vypočítaná ako dodatočná proticyklická rezerva za expozície mimo domovského územia v prípade, že hostovský regulátor stanovil mieru proticyklickej rezervy odlišne – vyššie ako domovský regulátor.

Kombinovaná kapitálová rezerva sa používa v návrhu nariadenia Európskej komisie¹⁷ ako pojem kombinovania oboch typov rezerv, pričom obe patria do hlavného kapitálu Tier 1.

Proticyklická rezerva je najvýraznejším proticyklickým opatrením v kapitáli banky, ktorého výšku a monitoring stanovuje regulátor príslušnej ekonomiky v závislosti od makroekonomického vývoja v rozpätí od 0 do 2,5 %, pričom navrhované znenie novej smernice umožňuje národnému regulátorovi pri splnení určitých podmienok aj prekročiť túto hranicu.

Osobitný druh kapitálovej rezervy sa navrhuje pre významné banky, tzv. banky „too-big-to-fail“ alebo GSIFIs (*Global systemically important financial institutions*). Zatiaľ sa uvažuje v zmysle odporúčania BIS z júla 2011 o diferencovanom prístupe od 1 do 3,5 % dodatočného kapitálu v závislosti od veľkosti a hodnotenia banky.¹⁸ Časová implementácia bude totožná s implementáciou ostatných rezerv, teda postupne v rokoch 2015 až 2018, s plnou účinnosťou od 1. 1. 2019.

Leverage ratio vyjadruje pákový pomer kapitálu k celkovej bilancii používanej na výpočet RWA bez váženia a bez rizikovej mitigácie. Má slúžiť ako poistka proti nadmernému rastu bilancie bánk. Počítať by sa mal ako priemer za posledné mesiace štvrťroka a vykazovať k ultimu štvrťroka. Predbežný odhad na minimálnu požiadavku je 3 % a úlohou regulátorov je monitorovať jeho reálnu výšku od 1. 1. 2013 do 1. 1. 2016, keď podajú Európskej komisii správu spolu s hodnotením vplyvu tohto ukazovateľa na formovanie a výšku kapitálu Tier 1 v bankách.

Tretou najdôležitejšou skupinou opatrení v reorganizácii dohľadu nad bankami je zavedenie systému ukazovateľov a minimálnych požiadaviek na likviditu banky. Návrhy na zavedenie zmien v systéme riadenia likvidity v bankách a dvoch nových pomerových ukazovateľov vstúpia priamo do prvého piliera.

Liquidity Coverage Ratio (LCR) stanovuje rezervu (vankúš) likvidity, ktorá zabezpečí banke dostatok kvalitných likvidných prostriedkov na prežitie v krátkodobom horizonte aj počas vážnej stresovej situácie trvajúcej jeden mesiac. Parametre kvality aktív a pasív z hľadiska likvidity stanovuje regulátor.

Tabuľka 1 Etapy navyšovania kapitálu bánk v rámci Bazileja III (v %)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Minimálny kapitál Tier 1	4,5	5,5	6	6	6	6	6
Minimálny celkový kapitál	8	8	8	8	8	8	8
Minimálny celkový kapitál plus kapitálový „vankúš na zachovanie kapitálu“	8	8	8	8,625	9,25	9,875	10,5

Zdroj: Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011. Príloha č. 4.

Tabuľka 2 Etapy implementácie ukazovateľov likvidity

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
LCR	Začiatok monitoringu				Zavedenie minimálneho štandardu				
NSFR		Začiatok monitoringu						Zavedenie minimálneho štandardu	

Zdroj: Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011. Príloha č. 4.

Net Stable Funding Ratio (NSFR) je doplnkovým ukazovateľom ku krátkodobej likvidite a má zabrániť pokusom bánk uzatvárať likvidné pozície na krátke obdobie blízke jednému mesiacu, pretože pre stabilitu finančného systému je dôležitá udržateľná, dlhodobá stabilita likvidity systému. NSFR stanovuje minimálnu výšku dlhodobějších stabilných zdrojov na priebežné financovanie činností banky v horizonte jedného roka a jeho hodnotu stanoví regulátor.

V dôsledku poslednej krízy sa otázkam likvidity oprávnené venuje značná pozornosť. Vždy sa všeobecne uznávalo, že problémy s likviditou môžu finančnú inštitúciu rozložiť. To je, samozrejme, aj tradičný dôvod povinných minimálnych rezerv držaných v centrálnej banke. Ako ukázala kríza, tento „vankúš“ je v čase skutočnej systémovej krízy málo účinný a likvidita musí byť kontinuálne riadená vnútornými pravidlami na riadenie rizík v každej jednotlivéj banke. Kontrolu nad kvalitou týchto postupov je povinný regulovať bankový dohľad, pričom mu bude po zavedení nového konceptu pomáhať aj monitorovanie vyššie uvedených parametrov. Navrhované obdobie ich im-

plementácie je v rozpätí 2015 pre LCR až 2019 pre NSFR. Ako ukazujú výsledky kvantitatívnych štúdií, je zatiaľ veľmi nízka miera plnenia uvedených ukazovateľov bankami a to najmä v Európe.¹⁹

ZÁVER

Ako potvrdil priebeh poslednej finančnej a ekonomickej krízy, riziko ako také existuje objektívne a permanentne aj v zdanlivo stabilizovanom ekonomickom prostredí vyspelých krajín a v zdanlivo bezpečnom bankovom prostredí. Jeho intenzita stúpa spolu s rastom globalizácie a so stupňom rozvoja finančných trhov. Nič na tom nezmení ani snaha o zdokonalenie regulácie týchto trhov z úrovne národných a nadnárodných regulátorov, ktorému hovoríme Bazilej I, II či III. Osudom regulácie bolo vždy časové a metodické oneskorenie za sofistikovanosťou a vynaliezavosťou finančných maklérov.

Na záver by som rada zdôraznila, že je dôležité pokračovať v administratívnych a legislatívnych reformách, ktoré boli opísané vyššie a pokračovať v hľadaní doplnkových alebo alternatívnych regulačných prístupov, čím sa bude spomínaný odstup minimalizovať.

¹⁹ Pozri napríklad Brussels, 20. 7. 2011 SEC(2011) 949 final COMMISSION STAFF WORKING PAPER IMPACT ASSESSMENT Accompanying the document Regulation of the European Parliament and the Council on prudential requirements for the credit institutions and investment firms kapitola 5.1. 5.2.

Literatúra:

- Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems – revised version June 2011.
- ZIMKOVÁ, E. 2006. Inštitucionálne usporiadanie regulácie finančných trhov a dohľadu nad nimi. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2006. s. 136. ISBN 80-8083-279-X.
- The Basel Committee's response to the financial crisis: report to the G20, október 2010.
- Financial Instruments: Impairment (three bucket approach) Comments by BCBS z júla 2011.
- Global systemically important banks: Assessment methodology and the additional loss absorbency requirement – consultative document.
- SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY o prístupe k činnosti úverových inštitúcií a o prudenciálnom dohľade nad úverovými inštitúciami a investičnými spoločnosťami, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/87/ES zo 16. decembra 2002 o doplnkovom dohľade nad úverovými inštitúciami, poisťovňami a investičnými spoločnosťami vo finančnom konglomeráte s číslom 453/2011 z 20.7.2011.
- Brussels, 20.7.2011, COM(2011) 452 final, PROPOSAL FOR A REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on prudential requirements for credit institutions and investment firms PART I to PART III.
- Brussels, 20.7.2011, SEC(2011) 952 final, COMMISSION STAFF WORKING PAPER IMPACT ASSESSMENT, Accompanying the document, Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL, on the access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms and amending Directive 2002/87/EC of the European Parliament and of the Council on the supplementary supervision of credit institutions, insurance undertakings and investment firms in a financial conglomerate.
- Brussels, 20.7.2011, SEC(2011) 949 final, COMMISSION STAFF WORKING PAPER IMPACT ASSESSMENT, Accompanying the document, Regulation of the European Parliament and the Council on prudential requirements for the credit institutions and investment firms.
- INTERNATIONAL CONVERGENCE OF CAPITAL MEASUREMENT AND CAPITAL STANDARDS, Basel July 1988.
- Opatrenie NBS č. 2/1994 z 31. januára 1994 o kapitálovej prímernosti bánk.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo dňa 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo dňa 14. júna 2006 o kapitálovej prímernosti investičných subjektov a úverových inštitúcií.
- HETTEŠ, F. 2006. Význam nariadenia v legislatíve ES/EÚ. 2006. In: Biatec, roč. 14, 2006. ISSN 1335-0900.
- Basel Committee on banking supervision: „International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards“ BIS, June 2004.
- Directives of the European Parliament and of the Council Recasting Directive 2000/12/EC and Council Directive 93/6 /EEC.
- PROČKOVÁ, M. 2009. ICCAP a jeho implementácia na Slovensku. 2009. In: Biatec, roč. 17, 2009, č. 9. ISSN 1335-0900.
- TAŠKOVÁ, J. 2008. Východiská implementácie ICAAP In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „FORFIN 2009“, Ekonomická univerzita, Národohospodárska fakulta. Bratislava. ISBN 978-80-225-2757-6.
- <http://www.nbs.sk>
- <http://www.c-ebs.org>
- <http://www.bis.org>
- <http://www.financialstabilityboard.org>

Nové prvky v cezhraničnej spolupráci dohľadov nad bankami a výzvy pre európske dohľady

Mgr. Slavka Eley, M.B.A.
Národná banka Slovenska

Harmonisation of national procedures for the evaluation of a bank's risk profile is necessary mainly due to the obligation of common evaluation of banking groups' risk profile and common decisions on their capital. In preparing the harmonised rules, however, it is also necessary to maintain reasonable flexibility for the national supervisory authorities which would enable them to consider the specific characteristics of financial markets in the respective Member States. The years to come will show how the European Banking Authority and the supervisory authorities of the Member States manage to cope with the challenge. The article analyses new elements of the cross-border cooperation in the area of bank supervision as well as the new challenges facing the European supervisory authorities.

Vymedzenie právomocí, zodpovedností a povinností dohľadu nad bankami v krajinách Európskej únie je súčasťou Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií (známa tiež ako *Capital Requirements Directive – CRD*). Základné rozdelenie právomocí a zodpovedností je definované v súlade s pravidlami jednej bankovej licencie v EÚ a s pravidlami výkonu konsolidovaného dohľadu.

V zmysle pravidla jednej bankovej licencie má každá banka s licenciou vydanou v jednom členskom štáte právo podnikat prostredníctvom pobočky v ktoromkoľvek inom členskom štáte. Základnú zodpovednosť za výkon dohľadu nad takýmito pobočkami má dohľad, ktorý vydal banke licenciu, tzv. domovský dohľad. Dohľad v členskom štáte, kde podniká pobočka, sa nazýva hosťielsky dohľad.

V zmysle pravidla výkonu konsolidovaného dohľadu má dohľad v členskom štáte, v ktorom má sídlo materská banka, právo vykonávať dohľad aj nad dcérskymi spoločnosťami tejto materskej banky v inom členskom štáte, pričom základnú zodpovednosť za výkon dohľadu nad takýmito dcérskymi spoločnosťami má orgán dohľadu v členskom štáte, kde tieto dcérske spoločnosti podnikajú.

V období globalizácie, kedy veľké bankové skupiny podnikajú v mnohých členských aj nečlenských krajinách, je nevyhnutné nielen definovať právomoci a zodpovednosti dohľadu individuálne, ale aj právne záväznou formou vymedziť povinnosti spolupráce dohľadov a činnosti, v ktorých majú dohľady postupovať spoločne.

Základný rámec spolupráce dohľadov definovala smernica CRD už od jej vydania v roku 2006, a to najmä v článkoch 129, 131 a 132. Európska komisia navrhla následne v roku 2008 definovať pravidlá spolupráce dohľadov oveľa podrobnejšie. Nové prvky v cezhraničnej spolupráci do-

hľadov v EÚ boli prijaté Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2009/111/ES, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2006/48/ES (smernica CRD). Táto smernica bola do nášho právneho poriadku transponovaná novelou zákona o bankách (zákon č. 46/2011 Z. z.) s platnosťou od 1. 4. 2011. Ďalšia novela CRD, schválená Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2010/78/ES, upravuje najmä právomoci Európskeho orgánu pre bankovníctvo (*European Banking Authority – EBA*), ktorý je od 1. 1. 2011 novou inštitúciou so zodpovednosťami súvisiacimi s výkonom dohľadu nad bankami v EÚ.

Novely CRD priniesli nové prvky v cezhraničnej spolupráci orgánov dohľadu, a to najmä:

- Kolégiá dohľadov, ako povinnú štruktúru pri výkone dohľadu cezhranične pôsobiacich bankových skupín.
- Koncept významnej pobočky.
- Spoločné posúdenie rizikového profilu a spoločné rozhodnutie o potrebnej výške kapitálu bankovej skupiny a jednotlivých bánk.
- Právomoci a zodpovednosti EBA pri cezhraničnej spolupráci dohľadov.

KOLÉGIUM DOHĽADOV

V zmysle článku 131a CRD je konsolidujúci dohľad (orgán dohľadu v štáte materskej banky v EÚ alebo materskej finančnej holdingovej spoločnosti v EÚ) povinný zriadiť kolégium dohľadov s cieľom zabezpečiť efektívny dohľad a uľahčiť plnenie spoločných úloh definovaných CRD. Za členov kolégia dohľadov by mali byť pozvané orgány dohľadu zodpovedné za dohľad nad dcérskymi spoločnosťami materskej banky, dohľady z krajín, v ktorej sú zriadené významné pobočky a podľa potreby aj príslušné dohľady z tretích krajín.

Kolégiá dohľadu predstavujú rámec pre plnenie úloh orgánov dohľadu vymedzených CRD, a to najmä:

- vzájomnú výmenu informácií,
- možné dohody o dobrovoľnom zverení úloh a dobrovoľnom delegovaní povinností,
- dohody o pláne dohľadov vykonávaných orgánmi dohľadu na základe zhodnotenia rizikového profilu bankovej skupiny,
- zvýšenie efektívnosti dohľadu odstránením duplicity požiadaviek dohľadu na bankovú skupinu,
- dôsledné uplatňovanie požiadaviek na obozretné podnikanie v zmysle CRD.

Zriadenie a fungovanie kolégií orgánov dohľadu v zmysle znenia článku 131a CRD nemení práva a povinnosti príslušných orgánov dohľadu, ale zavádza povinnú štruktúru na spoluprácu a výmenu informácií.

Činnosť kolégií dohľadov nad bankami začala už v rokoch 2006 až 2008 pri dohľade nad niektorými bankovými skupinami, neskôr boli kolégiá postupne zriadené takmer vo všetkých veľkých bankových skupinách najmä cez činnosť Výboru európskych bankových dohľadov (pozn. Výbor európskych bankových dohľadov bol od 1. 1. 2011 transformovaný na EBA). Novela CRD zavádza pravidlá, kedy má byť kolégium dohľadov vytvorené, ktoré inštitúcie majú byť členmi kolégia a vymedzuje základný rámec fungovania kolégia, čím sa dosiahla harmonizácia v zriaďovaní a činnosti kolégií v EÚ.

V činnosti kolégií dohľadov má vymedzené postavenie aj EBA, ktorý prispieva k podpore efektívneho fungovania kolégií dohľadov a monitoruje ich činnosť. Zástupcovia EBA sa zúčastňujú stretnutí kolégií dohľadov a svojim pôsobením im pomáhajú efektívne fungovať.

VÝZNAMNÁ POBOČKA

Novela CRD zavádza možnosť pre hostiteľský dohľad požiadať domovský dohľad o uznanie pobočky podnikajúcej v hostiteľskom členskom štáte za významnú pobočku. Domovský dohľad a hostiteľský dohľad by mali vyvinúť úsilie na dosiahnutie spoločného rozhodnutia o určení významnosti pobočky. V prípade uznania pobočky za významnú pobočku má hostiteľský dohľad právo zúčastňovať sa práci kolégia a domovský dohľad je povinný mu poskytovať podrobnejšie informácie o danej bankovej skupine.

Hlavnými kritériami pre posúdenie významnosti pobočky sú:

- podiel pobočky na vkladoch v hostiteľskom štáte presahujúci 2%,
- pravdepodobný negatívny vplyv na likviditu na trhu, platobný systém, systém zúčtovania alebo systém vyrovnania v hostiteľskom štáte v prípade pozastavenia alebo ukončenia činnosti pobočky,
- veľkosť a dôležitosť pobočky z hľadiska počtu klientov v hostiteľskom štáte.

V prípade, že domovský dohľad a hostiteľský dohľad nedosiahnu spoločné rozhodnutie vo veci posúdenia významnosti pobočky, má tzv. právo posledného slova hostiteľský dohľad, ktorý môže rozhodnúť o tom, že pobočka je významná samo-

statne a domovský dohľad musí toto rozhodnutie rešpektovať. Takýto postup však musí byť hostiteľským dohľadom odôvodnený so zohľadnením výhrad domovského dohľadu.

SPOLUČNÉ POSÚDENIE RIZIKOVÉHO PROFILU A ROZHODNUTIE O DOSTATOČNOSTI KAPITÁLU

Zmenou s najvýznamnejším vplyvom na činnosť orgánov dohľadu je zavedenie spoločného posúdenia rizikového profilu bankovej skupiny a spoločného rozhodnutia o dostatočnosti kapitálu bankovej skupiny a potrebnej výške kapitálu jednotlivých bánk v skupine a na konsolidovanom základe. Spoločné rozhodnutie je upravené v článku 129 odsek 3 CRD a v praxi sa realizuje prvýkrát v roku 2011.

Spoločné posúdenie rizikového profilu a spoločné rozhodnutie o dostatočnosti a potrebnej výške kapitálu je súčasťou procesu hodnotenia dohľadom, ktorý je v CRD ustanovený najmä v článku 124 vo väzbe na článok 123, ktorý ustanovuje povinnosť pre banky mať vlastný systém hodnotenia primeranosti vnútorného kapitálu.

V zmysle povinností ustanovených v článku 124 orgán dohľadu hodnotí zavedenú organizáciu a systém riadenia banky, systém riadenia rizík, všetky riziká, ktorým banka je alebo môže byť vystavená a na základe celkového posúdenia rizikového profilu banky dostatočnosť vlastných zdrojov banky. Súčasťou tohto procesu je aj zhodnotenie vlastného systému hodnotenia primeranosti vnútorného kapitálu implementovaného bankou. Posúdenie rizikového profilu každej banky a posúdenie dostatočnosti vlastných zdrojov banky sa aktualizuje na ročnej báze, pričom pri stanovení detailnosti hodnotenia sa zohľadňuje tzv. princíp proporcionality, teda prihliada sa na veľkosť banky, zložitost' vykonávaných činností a mieru podstupovaných rizík.

Novela CRD priniesla povinnosť nielen vykonávať hodnotenie v zmysle článku 124 pre každú dohliadanú banku, ale v rámci každej bankovej skupiny vykonať spoločné posúdenie rizikového profilu celej bankovej skupiny. Príslušný dohľad teda najskôr zhodnotí rizikový profil banky, nad ktorou vykonáva dohľad. Toto hodnotenie poskytne konsolidujúcemu dohľadu spolu s ostatnými orgánmi dohľadu pre danú bankovú skupinu. Na základe týchto individuálnych hodnotení a vlastného zhodnotenia bankovej skupiny by konsolidujúci dohľad mal pripraviť správu obsahujúcu hodnotenie rizikového profilu celej bankovej skupiny a poskytnúť túto správu všetkým dohľadom, ktoré sú súčasťou kolégia dohľadov.

Každá inštitúcia dohľadu tiež individuálne zhodnotí dostatočnosť vlastných zdrojov dohliadanej banky a určí potrebnú výšku vlastných zdrojov nad regulačné minimum. Rovnako túto časť hodnotenia poskytne konsolidujúcemu dohľadu, ktorý pripraví zhodnotenie dostatočnosti vlastných zdrojov bankovej skupiny a jednotlivých bánk v danej bankovej skupine.

Následným krokom je dosiahnuť spoločné rozhodnutia dohľadov. V zmysle článku 129 odsek 3 CRD majú dohľady dosiahnuť spoločné rozhodnutie o:

- primeranosti konsolidovanej úrovne vlastných zdrojov držaných skupinou so zreteľom na jej finančnú situáciu a rizikový profil
- a požadovanej úrovne vlastných zdrojov na uplatnenie článku 136 ods. 2 (uplatnenie vyšších kapitálových požiadaviek ako minimálne požiadavky) voči každému subjektu v bankovej skupine a na konsolidovanom základe.

Spoločné rozhodnutie sa prijme najneskôr štyri mesiace po predložení správy obsahujúcej hodnotenie rizikového profilu celej bankovej skupiny konsolidovaného dohľadu a ostatným príslušným inštitúciám. Inštitúcia konsolidovaného dohľadu doručí spoločné rozhodnutie materskej úverovej inštitúcii v EÚ. Spoločné rozhodnutie sa aktualizuje každoročne. Hodnoty primeranej úrovne vlastných zdrojov na konsolidovanej ako aj národnej úrovni (subkonsolidovanej a sólo úrovni) platia pre banky na obdobie celého roka, až kým sa neprijme nové rozhodnutie na základe nového hodnotenia.

V prípade, že sa orgánom dohľadu nepodarí dosiahnuť spoločné rozhodnutie, rozhodne o potrebnej výške vlastných zdrojov každý orgán dohľadu samostatne. Konsolidujúci dohľad určí potrebnú výšku vlastných zdrojov na konsolidovanej úrovni a ostatné dohľady na úrovni banky, nad ktorou vykonávajú dohľad. Prípady nedosiahnutia spoločného rozhodnutia musia byť odôvodnené so zohľadnením výhrad ostatných dohľadov.

Počas štyroch mesiacov určených na dosiahnutie spoločného rozhodnutia, môže ktorýkoľvek zo zúčastnených dohľadov požiadať EBA o pomoc pri dosiahnutí spoločného rozhodnutia. V takomto prípade EBA po posúdení sporu medzi orgánmi dohľadu vydá rozhodnutie, ktoré by mali zúčastnené orgány dohľadu rešpektovať pri finálnej podobe spoločného rozhodnutia.

NOVÉ VÝZVY PRE INŠTITÚCIE DOHĽADU A EBA

Proces spoločného posudzovania rizikového profilu a proces spoločného rozhodnutia o dostatočnosti a potrebnej výške vlastných zdrojov priniesol viacero otvorených problémov, s ktorými sa európske úrady dohľadu musia vysporiadať v najbližších rokoch.

Prvým a základným problémom procesu spoločného hodnotenia rizikového profilu je skutočnosť, že každý dohľad používa vlastnú metodiku hodnotenia na národnej úrovni. Jednotlivé entity bankovej skupiny sú tak hodnotené použitím iných kvantitatívnych a kvalitatívnych ukazovateľov, ako aj pomerom týchto ukazovateľov vo výslednom hodnotení banky.

Druhým problémom v tomto procese je rozdielny prístup dohľadu k hodnoteniu vlastného systému hodnotenia primeranosti vnútorného kapitálu implementovaného bankou. Kým pre

niektoré dohľady tvorí posúdenie tejto časti kľúčovú úlohu pri posúdení dostatočnosti vlastných zdrojov, pre iné je to len doplnková informácia. Rovnako metodika používaná na hodnotenie tejto časti je rozdielna v jednotlivých členských krajinách.

Tretím problémom je skutočnosť, že v CRD ani v iných dokumentoch používaných orgánmi dohľadu, nie je jasne popísané, akým spôsobom sa má určiť dostatočnosť vlastných zdrojov bankovej skupiny a akým spôsobom sa má určiť potrebná výška vlastných zdrojov nad regulačné minimum. Dohľad v jednej bankovej skupine tak mohol navrhnúť potrebnú výšku vlastných zdrojov rôznymi postupmi, čo môže znamenať nekonzistentnosť v požiadavkách dohľadov pre danú bankovú skupinu.

AKO ĎALEJ?

Súčasťou poslednej novely CRD je aj vymedzenie právomoci a zodpovednosti EBA súvisiacimi so spoluprácou dohľadov, v zmysle kompetencií, ktoré má tento nový európsky úrad vymedzené nariadením (EÚ) č. 1093/2010. EBA má právo spracovať tzv. záväzné technické štandardy a tie predložiť Európskej komisii, ktorá ich môže prijať a následne vydať v právne záväznej forme. Záväzné technické štandardy môžu byť spracované ako regulačné technické predpisy alebo ako vykonávacie technické predpisy, podľa splnomocnenia na ich vydanie uvedeného v CRD.

V oblasti cezhraničnej spolupráce dohľadov budú vydané viaceré záväzné technické štandardy. Pre činnosť kolégií EBA v zmysle článku 131a vypracuje:

- návrh regulačných technických predpisov s cieľom spresniť všeobecné podmienky fungovania kolégií dohľadu
- a návrh vykonávacích technických predpisov na stanovenie operatívneho fungovania kolégií orgánov dohľadu.

Pre spoluprácu a výmenu informácií pri dohľade nad významnými pobočkami EBA v zmysle článku 42 vypracuje

- návrh regulačných technických predpisov na spresnenie informácií uvedených v článku 42,
- návrh vykonávacích technických predpisov na stanovenie štandardných formulárov, vzorov a postupov na výmenu informácií, ktoré by mohli uľahčiť monitorovanie úverových inštitúcií.

Pre proces spoločného posúdenia rizikového profilu a spoločné rozhodnutie o dostatočnosti a potrebnej výške vlastných zdrojov EBA v zmysle článku 124 a 129 vypracuje:

- návrh regulačných technických predpisov s cieľom spresniť proces hodnotenia dohľadom, spoločný postup hodnotenia rizika a metodiku,
- návrh vykonávacích technických predpisov, s ohľadom na uplatňovanie článkov 123 a 124 a článku 136 ods. 2 v záujme pomáhania prijímania spoločných rozhodnutí.

Záväzné technické štandardy by mali naplniť cieľ maximálnej harmonizácie a jednotných pra-

vidiel pri dohľade nad bankami v Európskej únii. Z pohľadu vplyvu vyššie uvedených záväzných technických štandardov na výkon dohľadu bude pre inštitúcie dohľadu najväčšou výzvou príprava a implementácia regulačných technických predpisov spresňujúcich proces hodnotenia dohľadom a spoločný postup a metodiku hodnotenia bánk. V tejto oblasti existujú rôzne prístupy v jednotlivých krajinách a proces úpravy národných systémov hodnotenia bánk bude pomalý a náročný.

Harmonizácia národných postupov hodnotenia rizikového profilu bánk je však nevyhnutná najmä z dôvodu povinnosti spoločného hodnotenia rizikového profilu bankovej skupiny a spoločného rozhodnutia o kapitáli. Pri príprave harmonizovaných pravidiel je však potrebné zachovať aj rozumnú mieru flexibility pre národné dohľady, ktoré umožnia zohľadniť špecifiká finančného trhu v jednotlivých členských krajinách. Najbližšie roky ukážu, ako sa s touto výzvou popasuje EBA a dohľady členských štátov.

INFORMÁCIE

Ponuka podujatí Inštitútu bankového vzdelávania NBS, n. o., na december 2011

Finančná analýza firmy	1. – 2. 12. 2011
Odborná skúška – vyšší stupeň (BA)	2. 12. 2011
Skúška aktuára	2. 12. 2011
NOVINKA: EUROVAL	5. 12. 2011
Školenie ICM TARGET2	6. 12. 2011
Kontroling v bankovníctve – moderné trendy	6. – 7. 12. 2011
Odborná skúška – vyšší stupeň (BA)	9. 12. 2011
SEPA	12. 12. 2011
Kreditné riziko v rámci Basel II	12. – 13. 12. 2011
Stratégia riadenia aktív a pasív II	12. – 14. 12. 2011
Riadenie rizika podvodov	14. 12. 2011
Školenie pre správcov a administrátorov IS EURO SIPS	14. – 15. 12. 2011
Zhodnotenie kvality interného auditu	15. 12. 2011
Školenie pre používateľov IS EURO SIPS	16. 12. 2011

Diskontné sadzby a faktory ovplyvňujúce ich vývoj

Ján Klacso
Národná banka Slovenska

Discount rates represent an important element of the valuation of financial instruments at theoretical value. Therefore it is important, also with regard to the increasing share of bonds in total assets of the banking sector, to know the factors affecting the development of these discount rates. The article is aimed at analysing in more detail the developments in the zero coupon swap rates and specifying some of the basic factors which could be behind them.

1 Opatrenie Národnej banky Slovenska č. 4/2007 o vlastných zdrojoch financovania bánk a požiadavkách na vlastné zdroje financovania bánk a o vlastných zdrojoch financovania obchodníkov s cennými papiermi a požiadavkách na vlastné zdroje financovania obchodníkov s cennými papiermi. http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/ORM/Banky-AOcp/4NOPVZ_UZO4_2007_2011_05_30_na_zver_final.pdf

Úvod

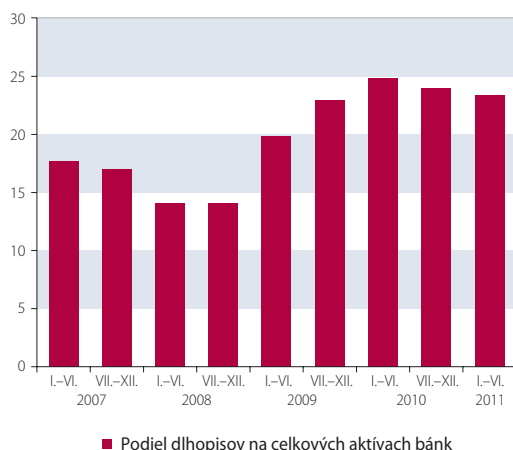
Pod vplyvom globálnej finančnej krízy, ktorá sa následne pretavila aj do negatívneho vývoja globálnej ekonomiky, sa od roku 2008 menila aj štruktúra aktív slovenského bankového sektora. Rôzne dopytové aj ponukové faktory prispeli k tomu, že medziročný rast objemu úverov výrazne poklesol v prípade retailového sektora a v istom období bol zaznamenaný dokonca medziročný pokles v prípade podnikového sektora. Ako prirodzenú formu alternatívnej investície banky začali využívať investíciu do (prevažne štátnych) dlhopisov. V dôsledku toho možno od roku 2009 zhruba do polovice roku 2010 pozorovať nárast podielu nakúpených dlhopisov na celkových aktívach bankového sektora. Prevažne investičný charakter nákupu dlhopisov sa odráža aj na štruktúre portfólií cenných papierov. Výrazná väčšina dlhopisov sa nachádza v portfóliu cenných papierov držaných do splatnosti (HTM) alebo v portfóliu cenných papierov na predaj (AFS).

Rizikovosť týchto investícií však zvýšila nová odpočítateľná položka (od základných vlastných zdrojov), ktorá bola zavedená od 31. mája 2011.

Túto odpočítateľnú položku tvoria „záporné oceňovacie rozdiely finančných nástrojov z portfólia finančných nástrojov na predaj oceňovaných reálnou hodnotou“¹. To znamená, že keď poklesne reálna cena dlhopisu držaného v portfóliu AFS (kde sa nachádzalo k 30. 6. 2011 približne 35% dlhopisov), tento pokles priamo zníži základné vlastné zdroje danej banky.

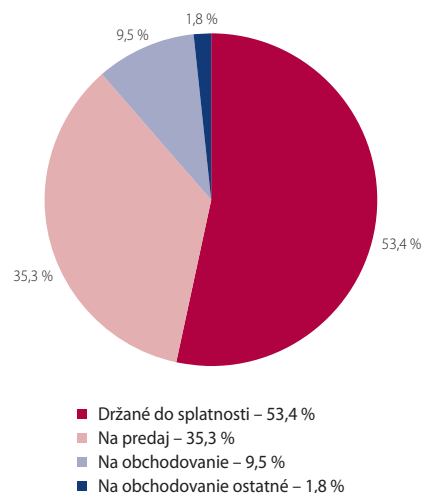
Z toho vyplýva, že je čoraz dôležitejšie vedieť odhadnúť očakávaný vývoj reálnej ceny dlhopisov nakúpených v jednotlivých portfóliách bánk. Aj keď banky väčšinu dlhopisov neoceňujú reálnou hodnotou, sú dostupné denné trhové hodnoty a ich budúci vývoj (samozrejme, až na krátkodobé výkyvy) sa možno pokúsiť odhadnúť na základe rôznych faktorov. Medzi najvýznamnejšie faktory patria bezrizikový úrokový výnos a kreditná marža. Tieto faktory (okrem iných) tvoria diskontnú sadzbu, ktorou je možné oddiskontovať budúce finančné toky plynúce z dlhopisu a vypočítať tak jeho čistú súčasnú hodnotu. Kým bezrizikový úrokový výnos vyjadruje, aká výnosnosť sa očakáva od investície do nástroja s nulovým, resp. veľmi nízkym rizikom protistrany, kreditná marža vyjad-

Graf 1 Vývoj podielu dlhopisov na celkových aktívach bankového sektora (v %)

Zdroj: NBS.

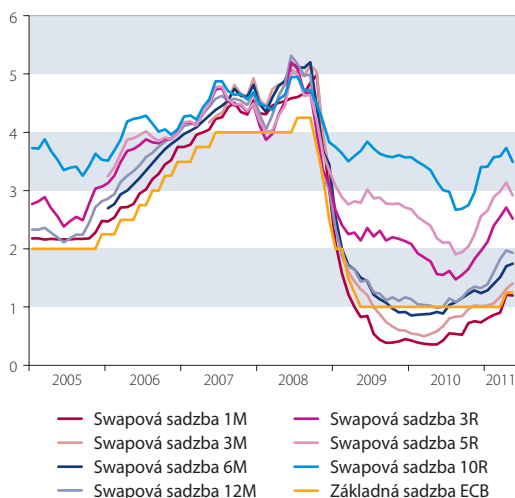
Graf 2 Podiel jednotlivých portfólií na celkovom objeme nakúpených dlhopisov k 30. 6. 2011

Zdroj: NBS.

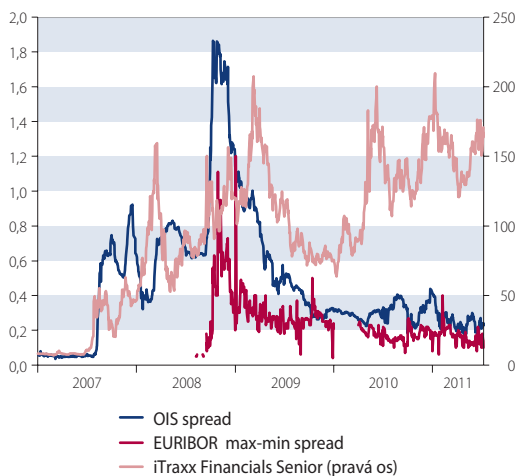

Graf 3 Vývoj základnej sadzby ECB a swapových úrokových sadzieb

Zdroj: NBS a ECB (Statistical Data Warehouse).

Graf 4 Vývoj vybraných indikátorov kreditného rizika na medzibankovom trhu

Zdroj: Bloomberg, www.euribor.org.

ruje, aké riziko protistrany je spojené s tým-ktorým finančným nástrojom.

Samozrejme, odhad čistej súčasnej hodnoty jednotlivých dlhopisov závisí od voľby bezrizikového výnosu. V tomto príspevku sa budeme zaoberať swapovými sadzbami dlhopisov s nulovým kupónom (*zero coupon swap rates*), ktoré sa používajú na diskontovanie napr. pri makrotestovaní slovenského finančného sektora alebo pri oceňovaní finančných nástrojov teoretickou cenou². Aj keď tieto úrokové sadzby, podobne ako napr. medzibankové sadzby EURIBOR, zahŕňajú v sebe isté kreditné riziko (priemernej) protistrany, táto kreditná marža je nižšia ako v prípade sadzieb EURIBOR. Skutočnosť, že tieto sadzby zahŕňajú do istej miery riziko priemernej protistrany na eurovom swapovom trhu, nepôsobí výrazný problém ani v prípade štátnych dlhopisov, keďže kreditná marža, o ktorú musia byť upravené tieto diskontné sadzby, môže nadobudnúť aj záporné hodnoty. Ďalšou výhodou týchto sadzieb v porovnaní s medzibankovými sadzbami je dostupnosť aj pre dlhšie splatnosti (nad 1 rok), čo umožňuje diskontovať rôzne finančné toky v rámci celého spektra splatností diskontnými sadzbami, ktoré sa vypočítali na základe tej istej metodiky.

ODHAD DISKONTNÝCH SADZIEB³

Pri modelovaní vývoja swapových sadzieb dlhopisov s nulovým kupónom sa vychádzalo z predpokladu, že tieto sadzby do určitej miery (v závislosti od splatnosti) nasledujú vývoj základnej sadzby ECB, pričom ich výška je ovplyvnená okrem tejto základnej sadzby kreditnou maržou a inými, hlavne náhodnými, resp. dočasnými faktormi. Kreditné riziko na eurovom swapovom trhu sa aplikovalo indexom *iTraxx Financials Senior*. Ukazuje sa však, že na vývoj týchto sadzieb má väčší vplyv očakávaný vývoj základnej sadzby ECB ako jej aktuálny vývoj. Predpokladaný (kointegračný) vzťah teda možno vyjadriť tvarom:

$$SR_t^i = \beta_0 + \beta_1 E_t(BR_{t+1}^{ECB}) + \beta_2 CM_t + \eta_t$$

kde SR_t^i je swapová sadzba s príslušnou splatnosťou i , $E_t(BR_{t+1}^{ECB})$ je očakávaná hodnota základnej sadzby v mesiaci t na mesiac $t+1$, pričom sa predpokladá, že $E_t(BR_{t+1}^{ECB}) = BR_{t+1}^{ECB} + u_t$, kde u_t je náhodná chyba (vyplyvajúca napr. z neúplnosti informácií v čase t), CM_t je riziková marža a η_t sú rezíduá.

Príslušný *error-correction* (EC) model na odhad krátkodobej dynamiky swapových sadzieb má následne tvar:

$$\Delta SR_t^i = -\alpha \eta_{t-1} + \delta_{1,1} \Delta BR_t^{ECB_UP} + \delta_{1,2} \Delta BR_t^{ECB_DOWN} + \delta_2 \Delta CM_t + STD + \varepsilon_t$$

kde Δ značí medzimesačnú zmenu príslušnej premennej, STD značí vplyv krátkodobej dynamiky jednotlivých premenných (s časovým oneskorením) na zmenu swapovej sadzby a ε_t sú rezíduá. Na zachytenie možnej asymetrickej reakcie swapovej sadzby na zmenu základnej sadzby ECB sa časový rad medzimesačných zmien tejto základnej sadzby rozdelil na dva rady. Jeden z nich zachytáva zvyšovanie základnej sadzby $\Delta BR_t^{ECB_UP}$, druhý z nich znižovanie $\Delta BR_t^{ECB_DOWN}$. Do modelu bola zahrnutá aj pomocná premenná na zachytenie dočasného vplyvu neštandardných operácií ECB na vývoj swapových sadzieb.

Na základe odhadnutých koeficientov možno posúdiť, že kreditná marža má vplyv (koeficient β_2) najmä na swapové sadzby so splatnosťou do 1 roka (okrem najkratších splatností). Ukazuje sa takisto, že vplyv očakávanej hodnoty základnej sadzby ECB sa zvyšuje do 3-mesačnej splatnosti, so zvyšujúcou sa splatnosťou sa postupne znižuje (koeficient β_1). V prípade swapových sadzieb so splatnosťou do 1 roka možno pozorovať určitú „prestrelenú“ reakciu (koeficient β_1 je väčší ako 1), ktorá je do istej miery korigovaná vplyvom krátkodobej dynamiky základnej sadzby. So zvyšujú-

2 Napr. opatrenie Národnej banky Slovenska č. 3/2009 o spôsobe určenia hodnoty majetku v podielovom fonde. http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Legislativa/_Vestnik/OPAT_3_2009.pdf

3 Modely uvedené v príspevku sa použili pri makrotestovaní slovenského finančného sektora a sú opísané aj v Analýze slovenského finančného sektora za prvý polrok 2011 a v prílohách k analýze slovenského finančného sektora za prvý polrok 2011: <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-nbs/analzy-slovenskeho-financneho-sektora>

Tabuľka 1 Diskontné sadzby – odhad koeficientov

Splatnosť (i)	α	β_0	β_1	β_2	αR^2
1 týždeň	0,33	-0,04	1,06	-	79,9%
1 mesiac	0,36	0,05	1,05	-	72,4%
2 mesiace	0,42	-0,12	1,19	0,08	79,4%
3 mesiace	0,47	-0,46	1,26	0,34	75,6%
6 mesiacov	0,37	0,63	1,02	0,06	74,5%
12 mesiacov	0,42	0,17	1,08	0,26	60,1%
2 roky	0,42	1,58	0,73	-	57,0%
3 roky	0,29	1,40	0,75	0,16	44,3%
4 roky	0,29	2,56	0,48	-	46,4%
5 rokov	0,28	2,83	0,42	-	43,7%
6 rokov	0,28	3,00	0,38	-	41,4%
7 rokov	0,28	3,15	0,35	-	37,5%
8 rokov	0,27	3,28	0,32	-	34,7%
9 rokov	0,26	3,40	0,30	-	31,5%
10 rokov	0,02	2,10	0,85	-	10,8%

4 Pozri napr. Dewachter, H., Lyria, M.: *Macro factors and the Term Structure of Interest Rates, 2003*: http://www.econ.kuleuven.be/ew/academic/in-tecon/home/Publications/CES_DPS/Dps0304.pdf

cou sa splatnosťou swapovej sadzby sa zvyšuje aj spread medzi sadzbou a alikvotnou časťou základnej sadzby ECB (koeficient β_0) a znižuje sa rýchlosť návratu ku kointegračnému vzťahu (koeficient α).

DLHODOBÉ SADZBY A MAKROEKONOMICKE FAKTORY

Pri odhade sa potvrdilo navyše aj to, čo je zrejme už aj z grafického porovnania vývoja jednotlivých swapových sadzieb. Potvrdilo sa mierne odlišné správanie vývoja swapových sadzieb so splatnosťou do 1 roka a nad 1 rok, hlavne v rokoch 2009 a 2010, keď krátkodobé swapové aj medzibankové sadzby boli na historicky najnižších úrovniach. Že tento odlišný vývoj nie je spôsobený iba miernejšou reakciou dlhodobých sadzieb na neštandardné operácie ECB a vývoj týchto sadzieb je ovplyvnený aj inými faktormi ako tými, ktoré sú zahrnuté vo vyššie uvedenom modeli, nasvedčuje aj relatívna nižšia schopnosť modelu vysvetliť vývoj swapových sadzieb so splatnosťou nad 1 rok (hodnota αR^2).

Tento výsledok je tiež v súlade s ekonomickou teóriou, ktorá tvrdí, že vývoj dlhodobých úrokových sadzieb by mal byť ovplyvnený okrem iných faktorov aj očakávaným vývojom ekonomiky. Toto tvrdenie je založené napr. na predpoklade, že budúci silnejší rast ekonomiky, resp. očakávaný rast inflácie, môže cez rôzne kanály viesť k zvýšeniu základnej sadzby centrálnej banky a následne k vyšším krátkodobým úrokovým sadzbám na medzibankovom trhu v stredno-, resp. dlhodobom horizonte.

Nakoľko sa na základe dostupnej literatúry ukazuje, že významný vplyv na vývoj dlhodobých sadzieb má najmä vývoj hrubého domáceho produktu a inflácie, tieto ukazovatele sa vybrali aj na modelovanie swapových sadzieb dlhopisov s nulovým kupónom so splatnosťou nad 1 rok⁴. Na odhady sa použil priemerný HDP za krajiny eurozóny

a priemerná inflácia meraná HICP v krajinách eurozóny. Modeloval sa vývoj swapových sadzieb so splatnosťou 1 rok, 3 roky a 10 rokov, keďže za tieto splatnosti sú dostupné najdlhšie časové rady, a to od januára 1999.

Podobne ako v predchádzajúcom prípade sa predpokladalo, že výška swapových sadzieb sa skladá z alikvotnej časti základnej sadzby ECB a z marže (resp. rizikovej prirážky). Predpokladalo sa teda, že swapovú sadzbu možno vyjadriť tvarom:

$$SR_t^i = \gamma BR_t^{ECB} + RM_t^i + v_t$$

kde RM_t^i je marža v čase t a v_t sú rezíduá. Na rozdiel od predchádzajúceho modelu sa však v tomto prípade predpokladalo, že marža je nepozorovateľná (resp. nemerateľná) premenná, ktorej výška je ovplyvnená aj spomínanými makroekonomickými faktormi. Na súčasný odhad výšky rizikovej marže, vplyvu makroekonomických faktorov na túto maržu a EC rovnice pre swapové sadzby sa použil Kalmanov filter (resp. *state space model*).

Rovnice pozorovaní:

$$\Delta SR_t^i = -\alpha(SR_{t-1}^i - \gamma BR_{t-1}^{ECB} - RM_{t-1}^i) + \varphi \Delta SR_{t-1}^i + \zeta_t, \quad i = 1 \text{ rok}, 3 \text{ roky}, 10 \text{ rokov}$$

Stavové rovnice:

$$RM_t^i = \delta_0 + \delta_1 RM_{t-1}^i + \delta_2 \Delta HICP_{it}^{EMU} + \delta_3 E_t(GDP_GAP_{t+1}^{EMU}) + \xi_t$$

$i = 1 \text{ rok}, 3 \text{ roky}, 10 \text{ rokov}$

$$\begin{pmatrix} \zeta_t \\ \xi_t \end{pmatrix} \sim N(0, \Sigma), \quad \Sigma = \begin{bmatrix} \Sigma_\epsilon & 0 \\ 0 & \Sigma_u \end{bmatrix},$$

kde $HICP^{EMU}$ je priemerná inflácia v eurozóne meraná HICP, pričom $\Delta HICP_{it}^{EMU} = \Delta HICP_t^{EMU}$ pre swapovú sadzbu s trojročnou splatnosťou a $\Delta HICP_{it}^{EMU} = E_t(\Delta HICP_{t+1}^{EMU})$ pre swapovú sadzbu s päťročnou splatnosťou (v prípade očakávanej zmeny inflácie aj hodnoty produkčnej medzery platí rovnaký predpoklad ako v prípade očakávanej základnej sadzby ECB). GDP_GAP^{EMU} je produkčná medzera odhadnutá z medzročného rastu HDP eurozóny (produkčná medzera bola odhadnutá pomocou HP filtra), ζ_t a ξ_t sú rezíduá.

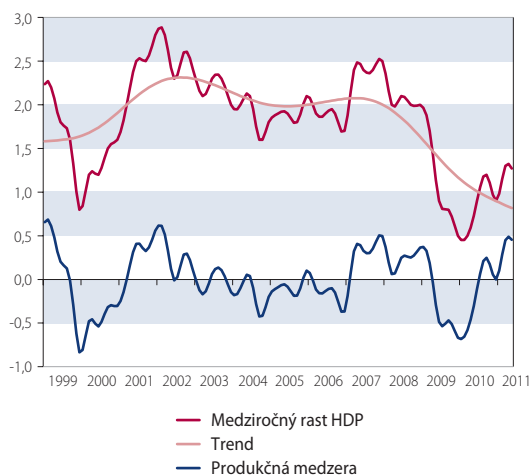
Produkčná medzera sa odhadla z medzročného rastu priemerného HDP krajín eurozóny. V prvom kroku sa údaje o medzročnom raste dostupné v štvrťročnej periodicite previedli na mesačnú periodicitu interpoláciou pomocou metódy Cardinal spline. Následne sa z mesačných údajov od-

Tabuľka 2 Diskontné sadzby so splatnosťou nad 1 rok – odhad koeficientov

Splatnosť (i)	α	γ	σ_2	σ_3
3 roky	0,18	0,69	0,06	-
10 rokov	0,08	0,46	0,66	0,36
LLR štatistika	399,00			

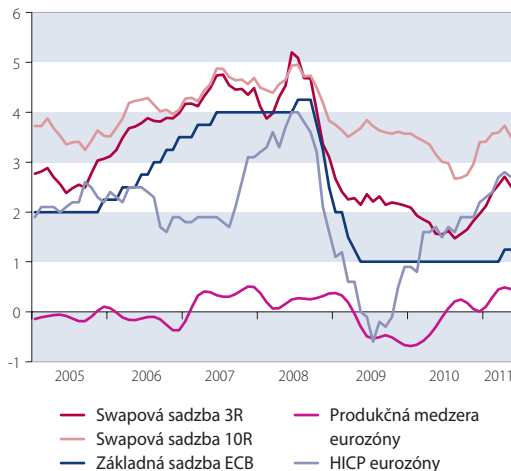

Graf 5 Odhad produkčnej medzery

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty.
Poznámka: Údaje sú v percentách.

Graf 6 Dlhodobé swapové sadzby a makroekonomické faktory

Zdroj: NBS, ECB Statistical Data Warehouse a Eurostat.
Poznámka: Údaje sú v percentách a v percentuálnych bodoch.

hadla trendová zložka rastu HDP pomocou jednoduchého HP filtra. V závere sa predpokladalo, že produkčnú medzeru predstavuje rozdiel medzi medziročným rastom HDP a jeho odhadnutou trendovou zložkou.

Odhadly koeficientov potvrdili, že vývoj sadzieb s dlhšou splatnosťou je ovplyvnený aj makroekonomickými faktormi. Ukazuje sa, že aktuálny, resp. očakávaný nárast inflácie sa odráža aj na vyššej úrovni marže a tým aj swapových sadzieb. V prípade swapovej sadzby s 10-ročnou splatnosťou sa podarilo preukázať aj vplyv vývoja HDP eurozóny. Na základe odhadov možno posúdiť, že výška swapovej sadzby je ovplyvnená odchýlkou ekonomiky od jej potenciálnej úrovne.

V danom modeli to znamená, že keď sa predpokladá medziročný rast HDP vyšší ako jeho potenciálna úroveň, zvýši sa marža a tým aj swapová sadzba. Možné vysvetlenie tohto výsledku: keď HDP prekročí svoju potenciálnu úroveň, môže dôjsť k riziku prehriatia ekonomiky, čo v budúcnosti môže viesť k zvýšeniu základnej sadzby ECB a následne krátkodobých úrokových sadzieb. Obdobne, keď HDP je pod svojou potenciálnou úrovňou, očakáva sa podpora zo strany centrálnej banky vo forme nízkej základnej sadzby.

ZÁVER

Príspevok si kládol za cieľ bližšie analyzovať swapové sadzby dlhopisov s nulovým kupónom a faktory, ktoré môžu ovplyvniť ich vývoj. Ukazuje sa, že sadzby so splatnosťou do 1 roka sa správajú mierne odlišne ako sadzby so splatnosťou nad 1 rok. Toto odlišné správanie v rokoch 2009 a 2010 možno čiastočne vysvetliť odlišnou reakciou sadzieb jednotlivých splatností na neštandardné operácie ECB, keď najväčší pokles sadzieb bol zaznamenaný práve na kratšom konci výnosovej krivky. Rozdielny vývoj je ale pravdepodobne spôsobený aj inými, fundamentálnymi faktormi. Pomerne výraznú časť vývoja swapových sadzieb so splatnosťou do 1 roka možno zachytiť pomocou vývoja základnej sadzby ECB a indexu *iTraxx Financials Senior*, čo možno interpretovať tak, že výška týchto sadzieb je ovplyvnená najmä vývojom tejto základnej sadzby a veľkosťou rizika protistrany na danom trhu. Na druhej strane, v prípade swapových sadzieb so splatnosťou nad 1 rok sa podarilo nájsť významný vplyv zmeny, resp. očakávanej zmeny inflácie a očakávaného vývoja produkčnej medzery. To znamená, že na rozdiel od sadzieb s kratšou splatnosťou sú sadzby s dlhšou splatnosťou ovplyvnené aj makroekonomickými faktormi, resp. ich výška pravdepodobne odráža očakávania trhu v súvislosti s budúcim vývojom ekonomiky.

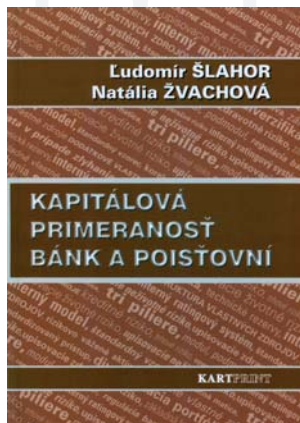
ĽUDOMÍR ŠLAHOR, NATÁLIA ŽVACHOVÁ

KAPITÁLOVÁ PRIMERANOSŤ BÁNK A POISŤOVNÍ

Vydavateľstvo KARTPRINT, Bratislava 2011

Prvé vydanie, 225 strán

ISBN 978-80-88870-94-4

Publikáciu **Kapitálová primeranosť bánk a poisťovní** napísali autori, ktorí v danej oblasti nie sú len teoretikmi, ale odborníkmi prepojenými s hospodárskou praxou, čím vytvárajú tie najlepšie predpoklady na jej kvalitu.

Autori rozdelili obsah publikácie do šiestich častí. Prírodným úvodom je prvá kapitola, ktorá robí celkový teoretický „štart“ celého diela tým, že poukazuje na nevyhnutnosť regulácie bankového sektora. Opisuje vznik Bazilejského dohovoru o kapitálovej primeranosti bánk (*Bazilej I*) zameraného na meranie kreditného a trhového rizika, ale najmä jeho implementáciu v praxi, čo sa ukázalo ako nepostačujúce. Tieto nedostatky mal odstrániť *Bazilej II*, ktorý tvorí obsahovú náplň druhej kapitoly.

Autori veľmi správne poukazujú na IRB prístup interných ratingov, jeho výhody v porovnaní so štandardizovaným prístupom pri hodnotení kreditného rizika. Táto kapitola je pre lepšiu názornosť doplnená podrobnými ekonomicko-matematickými výpočtami.

V tretej kapitole *Bazilej II a ponuka úverov* sa autori venujú vplyvu zavedenia požiadavky na krytie operačného rizika vlastnými zdrojmi, ktoré núti banky k väčšej reštrikcii trhového a kreditného rizika. Zaujímavá je časť, ktorá sa zaoberá kapitálovou primeranosťou bánk pôsobiacich na Slovensku. Táto podrobne spracovaná kapitola je doplnená množstvom tabuliek, grafov a výpočtov.

Aj *Bazilej II* sa však ukázal ako málo účinný proti finančnej kríze a bolo preto potrebné zvýšiť požiadavky na veľkosť kapitálu bánk, čiže presnejšie definovať, ktoré kapitálové nástroje majú reálnu schopnosť vykryť neočakávané straty finančných inštitúcií. Nemenej zanedbateľné budú požiadavky na likviditu bánk, čo vyvolá zvýšený dopyt po dlhodobých zdrojoch v bilanciách bánk, a práve tieto nové skutočnosti tvoria obsahovú náplň

štvrtej kapitoly *Nové trendy v riadení finančných inštitúcií*.

Piata kapitola *Právna úprava kapitálových požiadaviek v poisťovníctve* vychádza z platnej legislatívy o poisťovníctve, ktorá ukladá poisťovniam povinnosť vytvoriť a dodržiavať skutočnú a požadovanú mieru solventnosti v životnom a neživotnom poistení Solventnosť I. Autori poukazujú na jej určité nedostatky a na potrebu sledovania rizika, ktoré poisťovne podstupujú vo vzťahu k výške kapitálu. Tieto nedostatky má odstrániť smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia (Solventnosť II), ktorú budú musieť členské štáty EÚ transponovať do svojej vnútroštátnej legislatívy. Táto kapitola je podrobne rozpracovaná, je nielen teoretická, ale obsahuje aj štandardizovaný vzorec na výpočet kapitálových požiadaviek.

Prínos publikácie vidím aj v šiestej kapitole, *Výpočet kapitálovej požiadavky*, kde sa autori zaoberajú jednotlivými modulmi upisovania rizika v neživotnom, životnom a zdravotnom poistení a modulom trhového a operačného rizika a uvádzajú praktické príklady výpočtov.

Za výrazné didaktické pozitívum považujem prílohou časť, kde si študenti získané teoretické vedomosti z jednotlivých častí budú môcť precvičiť na praktických príkladoch, čo je neoceniteľná pomôcka pre ich uplatnenie v praxi.

Obsahová náplň hodnotenej publikácie je však prínosom nielen pre rozšírenie vedomostí študentov, ale aj pracovníkov z hospodárskej praxe, pretože reaguje na tie najaktuálnejšie problémy, ktoré sa v oblasti bankovníctva a poisťovníctva EÚ v súčasnosti vyskytujú.

doc. Ing. Viera Sysáková, CSc.

Fakulta managementu Univerzity Komenského
v Bratislave

